

ולצאתה

שבת ויקרא-זכור תשע"ט

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ

פורים - להכנס לחור
שחור ולצאת בשלום

קצר
ואעניין

חיוך של תורה

נקודה מעובדת משיעור

הזמן החסר במגילת אסתר
סוד הזמן (2)

שביל השפע לעולם
כש"ט אות ה'

ניגון חסידי
מספר 421

"ובקשו את...דויד מלכם"
שיעור מברית

בטול תורה ומקרא מגילה
התוועדות שושן פורים תשע"ו

מעין גנים
סוד הקריאה

טעם מצוה
מצות עדות

הסיפור החסידי
בין שבת זכור לפורים

מענות ותשובות
פסיקת הלכה

ברכות בחשבון
סוד הא' זעירא

המדור אלידיס
עמוד העבודה

הקדמת המערכת

שבת שלום ו(כמעט) פורים שמח לכל קוראינו היקרים. מוגשת בפניכם חוברת **ואביטה** שמחה ופורימית, מלאה בכל טוב.

מה בחוברת השבוע?

כדרכנו נפתח ב**נקודה מעובדת משיעור**, אודות לימוד תורה (וק"ו פורים-תורה) עם חיוך. משם נעבור לשיעור אנגלית החדשי, **הזמן החסר במגילת אסתר**, שיעור שני בסדרת **סוד הזמן** העוסק בשלשת פלאי הבריאה **זמן-חיים-חכמה** באספקלריה של פורים ובהקשר לסודה של רחל אמנו. בהמשך נקרא ביאור על **אות ה' בכתר שם טוב**, על **השביל של רבי חנינא בן דוסא** עם ביאור של רבי הלל מפאריטש, שאחריו מופיע **ניגון חדש משושן פורים קטן** דשנה זו. נקרא גם שיעור קצר מברית שהתקיימה השבוע על **סוד השם דוד** ועל **הקריטריונים בבחירת מנהיג** (באווירת הבחירות המתקרבות). את חלק השיעורים נסיים עם חלק מה**התוועדות פורים מסעודת בר מצוה בשנת תשע"ו**, על ביטול תורה מול מקרא מגילה.

ב**מעין גנים** נקרא על הכנעה-הבדלה-המתקה בשלשת ה**יקריאות' של ה' אל משה**. וב**טעם מצוה** נלמד על החיוב **להעיד בבית דין** בנגלה ובפנימיות. ב**סיפור החסידי** נקרא שני סיפורים על מהות פרשת זכור ועניין סעודת פורים. וב**מענות ותשובות** השבוע, תשובה ארוכה ומפורטת על **חומרות מול קולות בפסיקת הלכה בהתאם לסוגי נשמות**. ב**ברכות בחשבון** נעסוק בסוד ה-**א' זעירא** של "ויקרא".

המדור לילדים ורזי יעסקו השבוע ב**עמוד העבודה** – עבודת הקרבנות ובהבדל בין אדם לבהמה. **לא לשכוח, יש לנו פרסים שווים עבורכם, אז כדאי לענות על החידה.**

שוב תזכורת: במוצ"ש זה הרב ממריא לצפון אמריקה שם תתקיים סדרת שיעורים בניו יורק ובשבוע שלאחריו בטורונטו, קנדה. לעדכונים על נושאי השיעורים, זמניהם והשידורים החיים הצטרפו לרשימת התפוצה שלנו במייל: itiel@pnimi.org.il

שבת שלום ומבורך, **המערכת**

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה צל | **אביחיל** | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

הגליון מוקדש לזכות:

הח"ל בצבאות ה' הת' **מנחם זאב** שי' **וינגרט** לרגל יום הולדתו - **שושן פורים**

חיוך של תורה

בתורה היא פתח ל'שיעור כללי' בנוי לתלפיות).
ובדוגמה בה פתחנו: 167 השנים ה'חסרות'
נמצאות, לדעת המדענים, במלכות פרס –
אותה הם מאריכים בשנים ארוכות ביחס לידוע
לנו – המלכות בה התחולל סיפור המגלה.
והנה, במגלה עצמה ישנם 167 פסוקים. אם כן,
נראה ברור ש-167 פסוקי המגלה 'העלימו' את
167 השנים החסרות – היתכן?!

דוגמה בחז"ל ל'זמן חסר' היא שנת חוני
המעגל, אשר תמה על הפסוק "בשוב הוי'
את שיבת ציון היינו כחולמים" – כיצד יתכן
לתאר את שבעים שנות הגלות כחלום ארוך?
האם יתכן שאדם ישן שבעים שנה?! בתגובה
לתמיהתו זמנו לחוני שינה של שבעים שנה
– חוני ישן, והתעורר בגיל בו הלך לישון, אך
העולם התקדם בינתיים. האריז"ל אומר שחוני
המעגל הוא גלגולו של מרדכי היהודי, שסיפורו
מתחולל בסיום שבעים שנות שנת-גלות בבל
(כדרשת "ישנו עם אחד" – ישנים הם).

היום גם המדע מכיר בכך שהזמן והמרחב
עלולים להתעקם, לשנות קצב או 'להבלע'
בחור שחור (כאשר דווקא בליעת אינפורמציה
בחור שחור מערערת את הדטרמיניזם המדעי,
את מחויבות העולם ל'תכנית-עבודה', ופותרת
פתח לבחירה חפשית ועתיד יצירתי יותר).
בפורים, עם הכניסה ל"עד דלא ידע", אנחנו
מחזקים את האמונה שאמת התורה היא יציבה
ואין-סופית – אין צורך לכפות אותה בהוכחות
("כפה עליהם הר כגיגית"), אפשר להגמיש את
המבט בחיזויים ודווקא מתוך כך "הדור קבלוה
בימי אחשורוש".

בסדר העולם שהורנו חכמי ישראל נזכרת
שנת חורבן בית ראשון, אך ההיסטוריונים
מתארכים אותו 167 שנים קודם. היסטוריה
אינה מדע מדויק (וגם מה שמכונה 'מדע
מדויק' מבוסס על תיאוריות והשערות פרי
הדמיון האנושי), ובכל זאת יש המוטרדים
מאד מ'סתירה' זו (דגם מוקטן לשאלת תאריך
בריאת העולם) – מי צודק? אין מתמודדים עם
סתירות-לכאורה בין התורה והמדע?

בדרך כלל נתפס לימוד התורה כדורש
ישוב הדעת וכובד ראש, אבל עם חוש הצחוק
של אדר, עם ה"עד דלא ידע" וה'פורים-תורה'
(שאינה, חלילה, ליצנות בלבוש תורני, אלא
עיון בתורה מזוית אחרת) – כדאי לשקול
שוב, ולהבין שדווקא מתוך "עזו והדר לבושה
ותשחק ליום אחרון" מגיע "פיה פתחה בחכמה
ותורת חסד על לשונה". כך מוסבר ש**חכמה** –
הנדרשת בזהר כ"**כח מה**" ו"**חך מה**" – היא גם
חיוך-מה (ובאידיש: עפעס וואס א שמיכל).

מי ש'סובל' מעודף רצינות נלחץ מכל
קושיא-לכאורה מצד המדע, ונלחם להוכחת
דברי התורה ולהפרכת דברי המדענים
(ובמקרה הפחות-טוב יפנה לאפולוגטיקה
וינסה 'לכופף' את דברי התורה בהתאמה
לטענות המדע). בנידון דנן, הוא יטען –
ובצדק – שחשבונות ההיסטוריונים אינם
מבוססים כלל.

אמנם, באוירת פורים – ויש מי שאצלו 'כל
יום פורים'... – אפשר להסתכל בחיוך ולראות
בכל סתירה רק שבירת רצף המחשבה המקובע
ופתח להתבוננויות חדשות (כפי שכל קושיא

הזמן החסר במגלת אסתר

סוד הזמן (2)

קיצור מהלך השיעור

בשיעור שני בנושא הזמן ממשיך הרב לעסוק בשלשת פלאי הבריאה – הזמן, החיים והחכמה – וקושר את הדברים גם לסודה של רחל אמנו ולסוד פורים הממשמש ובא.

פרק א פותח בגימטריא – **זמן-חיים-חכמה** בגימטריא **רחל** – ומקביל את שלשת המושגים לשלש אותיות השם רחל, וגם לשלשת חוקי התרמו-דינמיקה. הזמן – הנושא העיקרי – מקביל ל-ל של רחל, שהיא סוד "מגדל הפורח באויר".

פרק ב לוקח את שלשת המושגים – שסדר ההקבלה שלהם בעל-מודע הוא זמן-חיים-חכמה כנגד אמונה-תענוג-רצון – ומקביל אותם במודע בסדר ההפוך, חכמה-חיים-זמן כנגד מוחין-מדות-מלכות. גם שלבי התגלותו של יסוד אבא – הנס העיקרי של חג הפורים – מקבילים לשלשת המושגים. וגם כאן נחזרת ההקבלה כולה ברמז נוסף לרחל אמנו.

פרק ג, בתפנית מפתיעה מגיע לזמן כפי שהוא מופיע במגלה, ומתמודד – בחיך מבדח – עם פערי התארוך ביחס לחורבן בית ראשון בין המקובל בהיסטוריה לבין מה שמונים חכמי ישראל. 167 השנים החסרות – שנים ש'נעלמות' במלכות פרס – רמוזות ב-167 פסוקי המגלה. כנראה שאותן 167 שנים, ואולי כך גם מיליארדי השנים שהמדענים נוטים לייחס לגיל העולם, נבלעו בחור שחור... לזמן יש נטיה להעלם – נטיה שפותחת אפשרויות חדשות לבריאה כולה – אך יש תקוה שניתן יהיה גם להקים לתחיה את הזמן האבוד.

את השיעור הקודם ניתן לקבל בפניה למייל – itiel@pnimi.org.il

החכמה. לא עשינו את החשבון של שלש המלים יחד, וברמז הזה נפתח הפעם וננסה להבין את משמעותו: **זמן חיים חכמה** עולה 238, בגימטריא **רחל** – אב-הטיפוס בתורה של האשה האהובה ושל האם היהודיה המסורה לילדיה. זו נקודת מבט חדשה – צריך להבין את הקשר של רחל אמנו לזמן, חיים וחכמה. צריכים להסביר איך כל שלשת המושגים – זמן, חיים וחכמה – שייכים לה.

הקשר לזמן ברור – הזמן שייך למלכות,

א. סוד רחל: חכמה-חיים-זמן הזמן, החיים והחכמה בדמותה של רחל

בשיעור הקודם^א התחלנו לדבר על סוד הזמן. אחד הנושאים היה הקשר והיחס בין זמן, חיים וחכמה – שלשת פלאי הבריאה. העלינו את הרעיון שהזמן עצמו יוצר-בורא חיים, ואחר כך החיים יוצרים-בוראים את

נרשם ע"י איתיאל גלעד. לא מוגה. שיעור חדשי אדר-א באנגלית. אור לכ"ו אדר"ר ע"ט – ירושלים.

א שיעור אור לכ"ט שבט ש"ז (פורסם ב"ואביטה" כי תשא).

המדור מוקדש לזכות:

פנחס יעקב שי' מנצ'ובסקי לרגל יום ההולדת - ו' אדר ב

בחכמה "עולה **שרה רבקה לאה רחל**", 'מרכבת' ארבע האמהות, הכלולות כולן ברחל אמנו.

הרגל הרביעית במרכבה

רחל היא הרגל הרביעית במרכבה. שלש הרגלים הראשונות הן אברהם-יצחק-יעקב³, ורחל משלימה את המרכבה. בדרך כלל אומרים שהרגל הרביעית של המרכבה היא דוד המלך, אבל הוא עוד לא היה בזמן האבות – הוא לא מופיע בחמשה חומשי תורה – ועד שהוא מופיע רחל היא הרגל הרביעית שמשלימה את המרכבה (וגם אח"כ דוד נכנס במקום רחל, ממלא מקום רחל, בחינת מלכות כנ"ל⁴).

מרכבה היינו יכולת הנשמה להתבטל לגמרי לה', 'לשאת' ו'להוביל' אותו כביכול, ובכך להגשים את רצונו בעולם – באמצעות הזמן, החיים והחכמה שה' נותן לממשלת הצדיק. מי שמתעצם עם סוד הזמן, החיים והחכמה (סוד רחל), שלשת פלאי הבריאה, זוכה להיות מרכבה לבורא יתברך (נמצא שכדי להיות מרכבה צריך 'לשאת את רחל', להתחבר עם סוד רחל, שהיא עצמה הרגל הרביעית, תכלית המרכבה⁵).

אותיות ר-ח-ל – חכמה-חיים-זמן

בשם **רחל** יש שלש אותיות, לכן מתבקש להקביל את שלשת פלאי הבריאה – **זמן**,

יא **שרה רבקה רחל לאה** עולות ב"פ" **"אהיה אשר אהיה"** (שמות ג, יד).

יב המקבילים גם הם לזמן-חיים-חכמה, כפי שנתבאר בשיעור הקודם בסדרה (פ"ב).

יג יש קשר מספרי ביניהם: **רחל** = **טוב** פעמים **דוד**. בהופעתו הראשונה של דוד בתנ"ך הוא מתואר כ"**אדמוני עם יפה עינים**" [= **מלכות**] וטוב ראי" (שמואל א-טז, יב), כמו שרחל מתוארת "יפת תאר ויפת מראה" (בראשית כט, יז). **"והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב ראי" = ילד פעמים טוב.**

יד ראה תניא פכ"ד ובכ"ד.

טו והנה, **רחל**, אשת יעקב, ועוד **מרכבה** = **שרה**, אשת אברהם – "נעוץ סופן בתחלתן".

בחינת אשה, כפי שאומרים "הוי' מְלָךְ, הוי' מְלָךְ, הוי' מְלָךְ לעולם ועד"⁶. כל שלשת חלקי הזמן מתקשרים למלכות. זו הסבה שבקבלה זמן שייך למלכות – לפני המלכות אין זמן, הזמן מתחיל מהמלכות, מהאשה. בפרט, מלכות היא רחל בקבלה. אם כן, רחל וזמן הולכים יחד, והסימן: **רחל זמן** עולה **רחל אמנו**⁷. העובדה שרחל היא האם למופת בתורה משייכת אותה לחיים. כך נאמר בחוה, האשה הראשונה, שרחל היא עיקר גלגולה, שהיא "אם כל חי"⁸ (יולדת נקראת "חיה").

מסירות נפשה של רחל בפועל ממש, בלידת בנימין, משייכת אותה לחכמה, לפי הדרוש (הקרוב לפנימיות הפשט⁹) ש"ימותו ולא, בחכמה"¹⁰ – כאשר המיתה היא רק למראית עין ולא באמת, כמו שנאמר על יעקב בעלה של רחל **"יעקב לא מת"**¹¹ (אותיות **"אמת ליעקב"**), היינו שהמיתה היא "בחכמה". נמצא שעיקר החכמה, פלא הבריאה השלישי, הוא איך 'לא למות', איך לזכות לחיים נצחיים – המשיך ישיר מהפלא השני, פלא החיים (כהסבר המפרשים – כנ"ל הערה ז – שהחכמה מעניקה לנפש נצחיות, החכמה לא מתה).

והנה, **אשה-זמן**, **"אם כל חי"**, **"ימותו ולא**

ב נוסח התפלה.

ג תניא שער היחוד והאמונה פ"ד.

ד כלומר, **זמן** עולה **אמנו**, וממילא מובן שבעצם כל אחת מהאמהות שייכת לסוד הזמן, אך רחל היא הכוללת את כולן (וראה גם ברמז שבסיום הפסקה).

ה בראשית ג, כ.

ו ראה גם אשא עיני, מאמר "סוד הנשימה – חדוה" פ"ג.

ז ראה אבן עזרא, רלב"ג ואדרת אליוהו עה"פ.

ח איוב ד, כא.

ט עפ"י תענית ה, ב.

י מיכה ז, כ. אחד מפירושי "תתן אמת ליעקב" הוא 'תתן רחל ליעקב'. **יעקב רחל אמת** = **בית המקדש** = **אם** במשולש. **אמת** = סכום כל המספרים הלא-זוגיים מ-א עד **אם**, **יעקב-רחל** = סכום כל המספרים הזוגיים מ-א עד **אם**.

חיים וחכמה:

האות **ר** שייכת לחכמה, כי משמעותה של ריש היא ראש^ט. אמנם המלה "בראשית" שייכת גם לזמן, אבל שרשה הוא **ראש**. המלה "ראשית" שייכת לחכמה, כמו בפסוק "ראשית חכמה יראת ה'..."^י, או בפסוק המקביל במשלי "ראשית דעת"^י. יש שלשה כחות של המח – חכמה, בינה ודעת – והמלה "ראשית" מפורשת בתנ"ך ביחס לשנים מתוכם, "ראשית חכמה" ו"ראשית דעת". כך אפשר לפרש את המלה הראשונה בתורה, "בראשית" (ת"י "בחוכמא"), הרומזת ל-**ב** "ראשית", שתי בחינות של "ראשית", "ראשית חכמה" ו"ראשית דעת" (בהמשך יוסבר למה חכמה ודעת כוללות את כל ה'ראש'-המוחין). אם כן, **ר** היא אות של מח – ראש. עצם הקשר בין "ראש" ל"ראשית" מלמד על קשר הדוק בין חכמה לזמן.

האות השניה של רחל היא **ח** – משמעות האות חית היא חיה וחיים^ט.

עיקר החידוש הוא בהקבלת האות השלישית. הקבלת שתי האותיות הראשונות היתה די פשוטה, השניה ממש בולטת, והאות השלישית פחות ברורה, אבל היא העיקר לעניננו. ההנחה שלנו היא שהאות **ל** היא האות של הזמן, כפי שננסה להסביר עכשיו. לאות **ל** יש גם קשר לחכמה, שהרי שמה, למד, הוא לשון לימוד^ז. אך מה הקשר בין האות **ל** וזמן? קודם כל, **ל** בעברית היא אות שימוש שמשמעותה **ל'...** במובן של 'אל', כיוון, וקטור – המשמשת ביחס למקום, אך מתאימה ביותר גם לסימון תץ הזמן. אי"ה נסביר יותר

לעומק שזמן, באופן בסיסי, הוא האנטרופיה, תץ הזמן בפזיקה הוא תץ האנטרופיה^{כא}.

שלשת חוקי התרמו-דינמיקה

אם כבר אמרנו זאת, נאמר בקיצור עוד ענין: לתרמו-דינמיקה ישנים שלשה חוקים – חוק שימור האנרגיה, חוק האנטרופיה והאפס המוחלט. גם את שלשת חוקי התרמו-דינמיקה אפשר להקביל לשלשת פלאי הבריאה – זמן, חיים וחכמה:

החוק הראשון, חוק שימור האנרגיה, יכול להיות מובן בפשטות – כמו שו ועוד 1 שוה 2 ו1 פחות 1 שוה 0. זהו חידוש, אפשר לחשוב שאולי יהיה שוה משהו אחר, אולי 3, אבל לא – שוה 0. אם לוקחים ממך כמות אנרגיה מסוימת – בדיקת הכמות שחסרה לך מתווספת במקום אחר. כך יוצא אם מבינים שהאנרגיה בעולם היא מערכת סגורה, שהסך שלה תמיד שוה. זו חכמה פשוטה, גרעין החכמה, שו ועוד 1 שוה 2 ו1 פחות 1 שוה 0, ולא שלש או מספר אחר. החכמה הזו היא "ראשית חכמה".

נעבור לזמן: הזמן הוא חידה, כי הזמן הוא ענין האנטרופיה. מבין חוקי התרמו-דינמיקה, חוק האנטרופיה הכי קשה להבנה – איך אנטרופיה עובדת במערכת סגורה. החיים – הפלא השלישי של הבריאה – הם הדבר שהכי מנוגד לאנטרופיה. שרדינגר,

כא תץ האנטרופיה הוא סוד האות **ל** של השם הקדוש **סאל**, ר"ת "סוף אדם למות" (ברכות יז, א), כנודע. בתורה מופיעה המלה "למות" יא פעמים. הראשונה יוצאת מפי עשו הרשע – "הנה אנכי הולך למות וגו'" (בראשית כה, לב) – המודע והשייך ביותר לחוק האנטרופיה. השניה אמורה ביעקב-ישראל – "ויקברו ימי ישראל למות" (בראשית מז, כט). האחרונה היא דברי ה' למשה רבינו – "הן קרבו ימך למות" (דברים לד, יא). אצל עשו עצם ה"אנכי" הולך למות, ואילו אצל ישראל ומשה רק ה"ימים" קרבו למות, בעוד הם עצמם לא מתו, בסוד "ימותו ולא בחכמה" כנ"ל. והרמז: "למות" = ז פעמים **חיים**, והוא עולה רחל רחל.

טז ראה בספר אותיות לשון הקדש אות ר.

יז תהלים קיא, י.

יח משלי ד, ז.

יט ראה בספר אותיות לשון הקדש אות ח.

כ ראה בספר אותיות לשון הקדש אות ל.

האפס המוחלט מתייחס לחיים (והפכס, המות); החוק הראשון, שהוא מחשבה בראש ישר, שייך לחכמה. הכל מתבסס על כך שיש כאן מערכת סגורה של אנרגיה, בלי אינפוט. הסך המלא של האנרגיה הוא קבוע – אפשר להוסיף ולהפחית, אבל סך-הכל ישאר זהה. זהו ראש ישר (סוד אות ה-ר של רחל כנ"ל), 'א גלייכער קאפ', ולא ראש עקום.

ל – מגדל הפורח באויר

נחזור ל-ל של רחל: בלשון חז"ל יש לאות ל תיאור ציורי – שאין תיאור מובהק כמותו לאף אות אחרת – "מגדל הפורח באויר"^{כב}. מהו "מגדל הפורח באויר"? יש לומר שהוא טיל (רקטה). אחד מגדולי המקובלים האחרונים, הבן איש חי, אומר בפירושו^{כג} שה-ל היא כמו 'ספינת אויר'. הוא אומר שהקדמונים ידעו לבנותה, אך במשך הדורות, בנקודה מסוימת, הידע נשכח (אולי בנקודה בה הזמן נעלם, כפי שננסה להסביר).

בפשט, למה חז"ל קוראים ל-ל "מגדל הפורח באויר"? כי זו האות היחידה שהגג שלה מתנשא מעל שאר האותיות, מעל תקרת האותיות. יש אות אחת שירודת מתחת לקרקע, ק, ואות אחת שמגיעה מעל התקרה, ה-ל^{כד}. בספר התמונה – ספר קבלה קדום מאד,

כד חגיגה טו, ב; סנהדרין קו, ב; ורש"י שם; זהר ח"ב צא, א; זהר חדש שה"ש (צא, א). וראה באורך בספר אותיות לשון הקדש אות ל.

כה בן יהוידע לסנהדרין קו, ב: "אך נראה כי מה שנמצא בזמן הזה מגדל פורח באויר שקורין (מרכב אל הו"א) העשוי ומתוקן ע"פ חכמה נפלאה, אע"פ שזה נתחדש מכמה שנים, הנה בודאי היה מצוי ביד הראשונים קודם זמן דואג ואחתופל וגם אחריהם, ואפשר שהיה ג"כ בדורות התנאים אלא שאח"כ נשתכחה חכמה של המגדל הזה וחזר ונתחדש ע"י חכמי אירופא".

כו הביטוי "מגדל הפורח באויר" מקשר בין ה-ל וה-ק: "מגדל הפורח באויר" עולה 595, ערך האות ק במספר קדמי. על ידי חיבור 19 האותיות הראשונות של האלף-בית, מ-א עד ק, 'בונים' "מגדל הפורח באויר", סוד האות ל. מבואר במ"א

אחד מגדולי הפיזיקאים, הגדיר את החיים כהיפך האנטרופיה, הוא אפילו קרא להם נג-אנטרופיה (אנטרופיה-שלילית). עולה כאן תובנה נוספת – אם בהתחלה יש לנו זמן, והזמן בורא את החיים, זהו בעצם חילוף מתזה לאנטי-תזה (ומכך משמע שהחכמה היא ענין הסינתזה בין הזמן-אנטרופיה לחיים).

החוק השלישי של התרמו-דינמיקה הוא האפס המוחלט. כשמגיעים לאפס המוחלט דברים עוצרים, הכל עוצר – זהו מות, אין תנועה. מכך נבין את הקשר לחוק השלישי של התרמו-דינמיקה, העוסק בחום והגדרת החום. חום קשור בעצם לחיים, חם החיים. לחום יש גבול-תחתון, מינוס 237, האפס המוחלט, ואז הכל מת – אולי אפילו הזמן מפסיק. דברנו על זמן-ריק, 'זמן אפס', אם הזמן עוצר. לפי ההסבר של אריסטו – שזמן תלוי בתנועה – כאשר נפסקת כל התנועה גם הזמן מפסיק. אמנם, באה המכניקה הקוונטית ואומרת שגם באפס תנועה, של האפס המוחלט, יש עדיין קצת תנועה – יש קצת חיים גם במוות. האם הרעיון הזה מופיע באיזה מקום בתורה? כן, כתוב שגם במוות יש רכיב חיים מזערי שממשיך, ואותה תמצית חיים היא הבסיס לתחית המתים לעתיד. לאותו רכיב חיים זעיר יש שני שמות בתורה – "הבלא דגרמי"^{כז} או "קיסטא דחיותא"^{כח}.

הדרך המדעית לומר זאת היא שאפילו באפס המוחלט ברמה הקוואנטית יש עדיין תנועה, יש חיים, ואם כך אפשר גם להחיות את הדבר. אם כן, לקחנו את שלשת חוקי התרמו-דינמיקה והקבלנו אותם לשלשת המושגים שלנו – זמן (הנושא הבסיסי של השיעורים), חיים וחכמה: הזמן הוא האנטרופיה; מושג

כב זהר ח"ג קסט, א; ספר הליקוטים משפטים פכ"ב.

כג זהר ח"א פג, א; ע"ח שמ"א פ"ב ובכ"ד.

"היתר נדרים פורחין באויר"^{כז} – התרת נדרים היא מציאות שמרחפת באויר, אך אין לה על מה לסמוך, אין לה מקור מפורש בתורה. זהו דימוי טוב ביחס למציאות הזמן – הזמן נמצא כאן, מרחף באויר, אבל אי אפשר לתפוס אותו. בקבלה "מגדל הפורח באויר" הוא כינוי לספירת הבינה, בינה עילאה שאי אפשר להבינה בשכל האנושי (היינו מה שבימי משה רבינו "נבונים לא אשתכחו"^{כח}), לא היה מי שעמד על סוד ה"מגדל הפורח באויר", סוד האות ל).

האות ל שוה 30, אבל כשמחלקים אותה למרכיביה – לפי ספר התמונה, כנ"ל – שלה יו שוה 16, ו-כ שוה 20, סך הכל 36. מה הם המספרים האלה? **היה-הוה-יהיה** – כל האות ל שוה **יהיה**, יו שוות **הוה** ו-כ שוה **היה**. אם כן, שלשת חלקי הזמן רמוזים בהרכב האות ל. כל פעם שאומרים את שם הוי' זו הכוונה – היה, הוה ויהיה^{כט}. כשרוצים בקבלה לבטא את שם הוי' באות אחת, זו האות ל. למה? שם הוי' שוה רק 26! כי שם הוי' בצירוף ארבע האותיות עולה ל' (בנוסף לכוונה שעיקר מרכיבי האות ל הם האותיות כו, שהרי ה-י נכללת בראש ה-ו, בגימטריא הוי'^ל). כך שם הוי' עצמו – שהוא קיצור של היה-הוה-יהיה – שוה ל'. הסוד הכי עמוק של הבריאה, שם הוי', קשור לסוד הזמן. מה הכוונה? שהזמן גורם לדברים להתהוות, הכל בא ומתהווה מהזמן, סוד שם הוי'.

עוד רמז חשוב: לכל אות יש מילוי ומילוי המילוי (האות, המילוי ומילוי המילוי הם כנגד ג"ר, כתר-חכמה-בינה, כנודע), וכשמחשבים כך את האות ל – ל למד למד מם דלת – הכל

כז חגיגה פ"א מ"ח.

כח עפ"י עירובין ק, ב.

כט שו"ע או"ח ה, א.

ל ראה גם ב"י או"ח סא ד"ה "יש נוהגין".

לא קהלת יעקב ערך ל'.

העוסק בסמליות תמונות האותיות – מוסבר מהם הרכיבים הפשוטים של תמונת כל אות. י ו-ו הן אותיות פשוטות, אבל רוב האותיות מורכבות מכמה אותיות פשוטות (סימן שסוד תמונת האותיות הוא סוד "מעשה מרכבה"). האות ל מורכבת משלש אותיות – י, ו-ו-כ.

בדימוי שלנו, החלק העליון של ה'טיל' הוא ה-י, מה שהכי מעל לתקרה. מה-י נמשכת ו והיא עומדת על כ. אלה הם בדיוק שלשת שלבי שיגור רקטה המיועדת לפרוץ את כח המשיכה של כדור הארץ ולצאת לחלל הפנוי. איך טיל משתחרר מכח המשיכה של הארץ? קודם כל, הוא עושה חצי מעגל סביב כדור הארץ, 180 מעלות, כצורת ה-כ, עד שיש לו מספיק מהירות וכח כדי לפרוץ את כח המשיכה. הוא צריך בתזמון הנכון לצאת מהמסלול, לאחר שהחלק התחתון שלו, ה-כ, נושר – זו ה-ו, הנסיקה למעלה. אחר כך החלק השני של הטייל, ה-ו, נושר, ובסוף נשארת רק החללית, שהיא ה-י.

מגדל הפורח באויר – סוד הזמן

הפירוש הפשוט של "מגדל הפורח באויר" הוא דבר שמרחף באויר ואין לו על מה לסמוך. למה אנו מרגישים שהביטוי הזה הכי מתאים לתפיסה הבסיסית של הזמן? הזמן עצמו הוא טיסה נצחית. כפי שאמרנו בפעם הקודמת, התופעה הכי לא מובנת בבריאה הוא הזמן. הזמן 'נמצא באויר', הוא כאן באויר, אבל אי אפשר לתפוס ולהבין אותו. חז"ל אומרים

(קיצורים וביאורים לד"ה "הרכבת אנוש לראשנו" – מגיד מראשית אחרית עמ' קא) ש-19 האותיות מ-א עד ק הן סוד 19 מדרגות סדר ההשתלשלות מאור אין סוף שלפני הצמצום ועד למלכות דאצילות. אח"כ שלש האותיות האחרונות של האלף-בית, אותיות **רשת**, הן כנגד שלשת העולמות התחתונים בריאה-יצירה-עשיה, שבהם מודעות עצמית הנפרדת מאחדות השי"ת. נמצא מובן שכאשר מחברים את כל דרגות סדר ההשתלשלות עד למלכות דאצילות, סוד הזמן, מקבלים "מגדל הפורח באויר".

תחת הזמן והחיים, אף שהייתי חושב שהיא מעליהם. אבל בכוחות המודע של הנפש (והספירות העליונות) הסדר מתהפך, ומתאים לחשיבה הפשוטה, לפיה החכמה היא העליונה, אחריה החיים ואחריהם הזמן.

אמרנו שזמן הוא מלכות בקבלה, למעלה ממנו החיים במדות – בלב, מעל המלכות, בשש הספירות – ועד ל"צדיק חי"^ל, "אבר חי", של היסוד הסמוך למלכות (יסוד עולה י פעמים ח, הכאה פרטית של חי). הפלא השלישי – החכמה, העובדה שיש בבריאה מודעות אינטליגנטית – שייך למוחין. כעת כשאומרים חכמה הכוונה לכל שלשת כחות השכל – כל המוחין – ובפרט "ראשית חכמה" ו"ראשית דעת". בפרקי אבות יש חבור של דעת ובינה – "אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^ל – אם כן, "ראשית דעת" כוללת גם את הבינה (שהיא "מגדל הפורח באויר", כנ"ל).

יסוד אבא – חבור שלשת פלאי הבריאה

נעמיק יותר על פי המבואר בקבלת האר"ז:^ל בעל-מודע – הכתר – הזמן הוא הגבוה ביותר, אחריו באים החיים ואחריהם החכמה. אבל במודע הסדר הוא הפוך – החכמה הכי גבוהה, אחריה החיים ובסוף הזמן, במלכות. ברובד המודע הכל מתחיל ממה שנקרא בקבלה "יסוד אבא" – 'אבא' הוא בעיקר חכמה, אבל הוא פרצוף שלם הכולל את כל הספירות, וכח החכמה ליצור ולהוות הוא היסוד שלו. יסוד מקביל בגוף לאבר הברית, אבר ההולדה. אם מצירים את החכמה כפרצוף אבא, יסוד אבא הוא כח היצירה של פרצוף, בין שאר הכחות שלו. והנה, יסוד אבא

עולה 692, "מגדל הפורח באויר" ועוד זמן! בכך השלמנו את הקבלת האותיות ר-ח-ל לסודות החכמה, החיים והזמן.

ב. חכמה-חיים-זמן במודע (הארת יסוד אבא)

חכמה-חיים-זמן – חב"ד-מדות-מלכות

פעם קודמת, כשדברנו על שלשת פלאי הבריאה, ואמרנו שהזמן הוא הפלאי ביניהם, הקבלנו אותם לשלשת הראשים שבכתר – אמונה-תענוג-רצון. אמרנו שהזמן הוא באמונה (זמן קיצור זה מן, בגימטריא אמונה), חיים בתענוג (כפירוש החסידות ל"כי עמך מקור חיים"^ל), "מקור כל התענוגים"^ל) וחכמה ברצון (בו נמצא שרש החכמה – מוחא סתימאה). כל ההקבלה הזו בכתר, ב'על מודע'. אבל אמרנו גם – כפי שהוזכר כרגע – שהזמן הוא במלכות. אם כן, שרש המלכות, הספירה הכי נמוכה, הוא בראש הכי גבוה בכתר, האמונה. שרש המלכות בכתר הוא "עד דלא ידע" – מתקרבים לפורים, בו "חייב איניש לבסומי עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"^ל – "רישא דלא ידע ולא אתידע", הראש של האמונה.

יש כאן תופעה של "חותם המתהפך": בכתר הזמן הכי גבוה, ואחריו באים חיים וחכמה, ואילו בכחות המודע של הנפש הסדר הפוך – החכמה ראשונה ואחריה באים החיים והזמן. זו תופעה קונטרה-אינטואיטיבית, הייתי חושב שהחכמה היא הכי גבוהה, אבל בשרש, בכתר, היא לא. הסברנו שבכתר בתחלה יש זמן, הזמן בורא חיים ומהם מופיעה החכמה. אם כן, החכמה הכי נמוכה,

לב תהלים לו, י.

לג ראה לקו"ת בשלח א, א ובכ"ד.

לד מגילה ז, ב.

לה זהר ח"א ד, ב (ובריבוי מקומות).

לו אבות פ"ג מ"ז.

כולל את כל שלש המדרגות הללו:

מחד, "יסוד אבא" מתייחד עם "יסוד אמא" – הכחות של אבא ואמא להוליד – כח של יחוד בשכל, וכאשר הם מתאחדים היחוד עצמו הוא דעת, "והאדם ידע את חוה אשתו"¹⁷. בקבלה יחוד חכמה ובינה הוא פעולת הדעת, כך שזהו יחוד כל שלשת כחות המוחין. אבל יש גם כח פרטי של יסוד אבא, עליו כתוב בקבלה "יסוד אבא ארוך ומסתיים ביסוד ז"א"¹⁸ – כח ההשפעה של אבא הוא ארוך, ועושה את כל הדרך עד ליסוד ז"א. ז"א הוא הפרצוף המקביל למדות הלב. על יסוד ז"א אמרנו קודם שהוא נקרא "חי", נקודת החיים, התא הבסיסי של החיים. בעשר הספירות של האצילות, יסוד אבא מגיע עד ליסוד ממש, הספירה שלפני האחרונה. היסוד (יסוד ז"א) הוא כח החיים, אבל הוא יוצר חיים מכיון שיסוד אבא מגיע עד אליו – אם כן, זו התבוננות שהחכמה בוראת חיים¹⁹.

בהמשך יש עוד תופעה, עליה כתוב "הוי בחכמה יסד ארץ"²⁰ – ה' בחכמה נתן יסוד לארץ-למלכות. בארמית, בזהר, הביטוי הוא "אבא יסד ברתא"²¹ – ברתא היא המלכות, הזמן, "הוי מְלָךְ, הוי מְלָךְ, הוי ימלך לעולם ועד". גם זו פעולה-המשכה של יסוד אבא. למה מדברים כעת על יסוד אבא? כי מתכוננים לפורים, ואחת הדמויות של "יסוד

לז בראשית ד, א.

לח ע"ח שער הכללים פ"י, ובכ"ד.

לט עד כה הסברנו שהזמן מהווה חיים. המלה "חיים" היא לשון רבים – יש לחיים שני שרשים, הזמן והחכמה, והחיים עצמם עומדים ביניהם. ראינו שזמן-חיים-חכמה = רחל. רחל = ז פעמים לד. חיים = ב פעמים לד, זמן-חכמה = ה פעמים לד, חלוקת ז-הב. כאשר בונים סדרה רבועית מזמן-חיים-חכמה הבסיס הוא לד. והנה, לד במשולש = "מגדל הפורח באויר", ללמד שהכל כלול בסוד הזמן!

מ משלי ג, יט.

מא זהר ח"ג רמח, א; תקו"ז תקו"כ (סא, ב).

אבא" בתנ"ך היא מרדכי היהודי²². שוב, יסוד אבא הוא מרדכי היהודי – אבל רק בפורים הוא מתגלה. בפורים, לא רק שיסוד אבא מתייחד עם יסוד אמא, שיחד הם דעת; ולא רק שהוא מתארך ומגיע ליסוד ז"א, היסוד דאצילות; ולא רק שהוא מייסד את יסוד הנוקבא, סוד הזמן – בפורים, מסביר האריז"ל, יסוד אבא עובר גם את יסוד הנוקבא, את הזמן, את המלכות דאצילות. נס פורים, כפי שהאריז"ל מסביר, הוא יציאת הארת יסוד אבא מעולם האצילות, בו הכל אחדות אלוקית – לעבור את המלכות-הזמן של האצילות ולהגיע לעולמות התחתונים. הגילוי הזה היה בפורים. לראשונה בהיסטוריה, והוא שגרם לנס פורים. אלו מושגים מאד עמוקים. בכל אופן, ראינו שכל שלשת פלאי הבריאה ברמת המודע – עשר הספירות הגלויות של עולם האחדות, המודעות לאחדות האלוהית – קשורים למושג "יסוד אבא", כח היוצר של החכמה.

רמזי 'יסוד אבא'

כמה שוה יסוד אבא? אמרנו קודם ש-יסוד עולה 80, ו-אבא מוסיף עוד 4. במלה אבא רואים תופעה יפה בשפה העברית: מה ההברה הראשונה הראשונה שילד אומר? אב, ההתחלה של אבא. המשפט הראשון של ילד הוא 'אבא בא'. 'אבא בא' מורכב משתי האותיות הראשונות באלף-בית. תופעה יפה בלשה"ק, שמתחילה ב-אב – השער הראשון ב-רלא שערים של האלף-בית. בכל שער אפשר לעבור בשני כיוונים, להכנס ולצאת – כיוון אחד הוא אב והכיוון השני הוא בא. המשמעות של 'אבא בא' היא שדברים באים מאבא. פעם קודמת אמרנו שהכל בא מהזמן,

מב פ"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ה; מחברת הקדש שער פורים.

שחב"דניק צריך לדעת... המדרגה השניה היא המשכה מחכמה ליסוד, לנקודה שקראנו לה קודם התא הבסיסי של החיים – יסוד עולה 80. ביחד, 80 ועוד 614, 694, עולה **יְסוּד זְלָמָן**, מייסד חב"ד. צריך להוסיף גם את המלכות – עליה נאמר "אבא יסד ברתא", והיא סוד הזמן – עוד 496, ובסה"כ עולה 1190.

יש לנו חמש ספירות, שלש הספירות הראשונות של המודע ושתי האחרונות. זהו ציור מאד סימטרי של הספירות – **חכמה-בינה-דעת-יסוד-מלכות** – שעולות 1190. האם מתחלק לחמש? עולה חמש פעמים **רחל**. הערך הממוצע של הספירות האלה הוא **רחל**, **זמן-חיים-חכמה**. **רחל** היא בעיקר המלכות, אבל כעת ראינו שהיא הערך הממוצע של כל המוחין, החכמה, ועוד היחוד התחתון של יסוד-מלכות, חיים וזמן.

קודם אמרנו שהזמן מקביל בפרט לאות **ל** של **רחל**, שחז"ל מכנים "מגדל הפורח באויר". סופי התיבות של "מגדל הפורח באויר" הם **רחל**. כל הביטוי "מגדל הפורח באויר" שוה 595. על האותיות הסופיות, **רחל**, נוסף עוד 357. מה היחס בין 238 (**רחל**) ל-357? הוא **רחל** וחצי. אם כן, "מגדל הפורח באויר" עולה 2.5 פעמים **רחל**. כתוב "איה ספר את המגדלים"^{טו} – ה"ספר את המגדלים" הוא מסתורי, "איה" הוא. "מגדלים" לשון רבים, צריכים שני "מגדל הפורח באויר", שעולים 1190, ה"פ **רחל** הנ"ל.

אולי מישוהו מהתלמידים הקרובים זוכר איזה פסוק שוה אותו מספר? פסוק בישעיהו, שהוא אולי הפסוק הכי חשוב ביחס למשיח: "**הנה ישיכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד**"^{טז}. "ישיכיל" בעברית הוא גם לשון שכל וגם לשון

אבל כעת אומרים מהכיוון השני – הכל בא ומופיע (come-ו-become) מאבא, ובפרט מיסוד אבא. 'אבא' היא מלה בארמית, בעברית המלה היא 'אב', אבל כולם אומרים 'אבא' (ולא 'אב') – המלה 'אבא' עצמה היא נוטריקון אבא-בא, רוצים שאבא יבוא.

יסוד אבא עולה **פד** – אולי יש אנשים כאן שמיד זוכרים ש-**פד** שייך בקבלה לתיקון הברית. לכל אחד יש כח של ברית, ומי שפגם בברית צריך לצום, לפי קבלה, **פד** צומות^{טז}. היום לא צמים, **פודים** את הצומות בצדקה^{טז}, כך מתקנים את ה-**פד**, שעולה **יסוד אבא**. אמרנו שלפי האריז"ל מרדכי עצמו הוא יסוד אבא. אם מצרפים **יסוד אבא ל-מרדכי** מקבלים **משיח** – זו כוונה משיחית לפורים.

האם יש מישוהו בתנ"ך שאנו מכירים ששוה 84? אישיות מאד חשובה בתנ"ך, וגם מושג שייך גם לקשר בין אבות ובנים – **חנוך**, שבעברית הוא גם לשון חנוך. **חנוך** הוא הדור השביעי לאדם, נשמה מאד חשובה – הוא מורהו הרוחני של משה רבינו (הדור השביעי לאברהם אבינו, "כל השביעין חביבין"^{טז}), והוא שוה בגימטריא **יסוד אבא**. שוב, **יסוד אבא** הוא כח ההשפעה של החכמה, הוא **חנוך**, וחנוך עצמו הוא כעת **מרדכי** היהודי, כאשר ביחד הם שוים **משיח**.

חמש עליות רחל

שלשת פלאי הבריאה במודע הם בעצם חמש ספירות, כי חכמה-בינה-דעת הן כאן ביחד – הפעולה הראשונה של יסוד אבא היא יחוד שלשת כחות המוחין. כמה שוה **חכמה-בינה-דעת**? 614. זו הגימטריא הראשונה

מג שער תיקוני עיונות פ"ד.

מד ראה אגרת התשובה פ"ג וביאורי הרבי לשם.

מה ויקרא רבה כט, יא (במפורש ביחס לחנוך).

מו ישעיה לג, יח.

מז שם נב, יג.

שם וכולו שווה 2.5 פעמים **רחל**, ע"ד **שזמן-חכמה** שווה 2.5 פעמים **חיים**, כנ"ל). כעת אנחנו יכולים להבין למה האב השלישי שלנו, יעקב, ה"בחיר שבאבות"^ט, אהב ממבט ראשון את רחל. למה **רחל** היתה "יפת תאר ויפת מראה"^י? כי היא כוללת את כל פלאי הבריאה – פלא הוא גם יפי – **זמן, חיים וחכמה**.

ג. הזמן החסר במגלת אסתר 167 שנים הנעלמות

נסיים בעוד משהו לגבי פורים: בפעם הקודמת העלינו את הדיון האם ישנו 'זמן ריק' – הרעיון הראשון שהתייחסו אליו. 'זמן ריק' הוא גם 'זמן חסר' (missing time). מה פירוש 'זמן חסר'? האם יש 'זמן חסר'? 'זמן חסר' הוא ההפרש של 167 שנה – בערך, יש בכך כמה שיטות – בין תאריך חורבן בית המקדש הראשון בהיסטוריה הכללית לתאריך בו נוקבים חז"ל. בספרי ההיסטוריה הכלליים, חורבן הבית על ידי נבוכדנצר היה בשנת 587 לפנה"ס, אבל כשפותחים את סדר עולם – ספר ההיסטוריה היהודי – ישנו הפרש גדול, מדהים, כי יוצא שהחורבן היה בשנת 420 לפנה"ס. זו – למי שחשוב לדעת – אחת השאלות שמטרידה הרבה אנשים, במיוחד בעלי תשובה. זו שאלה דומה לשאלה על גיל העולם – איך יתכן שיש הבדל של 167 שנה בין חז"ל להיסטוריונים? זמן אבוד, לאיפה הוא הלך?!

האריז"ל אומר שאחד מגלגולי מרדכי הוא חוני המעגל, שישן שבעים שנה^א. אתה יכול לישון שבעים שנה... זה קרה למרדכי. הסיפור של שנת חוני שבעים שנה קשור בגמרא

הצלחה. כל הפסוק הזה, שהוא חמש העליות של משיח^ב ("ישכיל... ירום, ונשא, וגבה, מאד"), עולה בדיוק אותו מספר – 1190. כלומר, חמש העליות של משיח הן חמש עליות של **רחל**.

פלא הבריאה – כנסת ישראל

רחל, הרגל הרביעית של המרכבה, נקראת בקבלה גם שכינה – ההשגחה האלוקית על חיינו. רחל נקראת מלכות, נקראת שכינה ונקראת גם כנסת ישראל – מי שמכנסת-אוספת את כל נשמות ישראל. ממה שאמרנו על רחל כרגע – שכל פלאי הבריאה, החל מהזמן, שייכים לכנסת ישראל – עולה שהפלא האמתי של הבריאה הוא כנסת ישראל. הפלא האמתי, הוא גילוי האלקות (השכינה) – גילוי האלקות של כלל נשמות ישראל בעולם.

אמרנו בפעם הקודמת שלכל פלא בבריאה יש את פן ה'טבע' השייך אליו. הכל יחסי – לכל פלא יש את הטבע המקביל לו: אם חיים (life, organic matter) הם פלא – דומם (inanimate, inorganic matter) הוא טבע. אם מודעות היא פלא, העדר-מודעות הוא הטבע. מהו הניגוד לזמן קצת יותר קשה להבין, יתכן שאם הזמן הוא פלא – המקום הוא הטבע. אבל הפלא האמתי של העולם הוא כנסת ישראל – השכינה, כלל ישראל.

כל הפלאים מתגלים **במשיח** – העולה **מרדכי יסוד אבא**, כנ"ל – שחמש העליות שלו שוות ה פעמים **רחל**, שלש הספירות הראשונות ושתי האחרונות (**חכמה-בינה-דעת-יסוד-מלכות**), פעמיים **"מגדל הפורח באויר"** ("מגדל הפורח באויר" ס"ת **רחל** – אין ספק שהוא שייך לרחל, כי השם שלה רשום

מט ע"פ בראשית רבה עו, א.

נ בראשית כט, יז.

נא תענית כג, א.

מח ע"ח ש"ג פ"ב. ראה חסדי דוד הנאמנים ח"ד עמ' 110 ובכ"ד.

על 10, יש 6 חסרים – מה מזכיר לנו יחס זה במדע המודרני? את תיאורית המיתרים – יש 10 ממדים, אנחנו מכירים רק 4 ו-6 נעלמים. מה קורה כשמגיעים לשפה של חור שחור? לחור שחור יש שלשה ממדים: 'שפה' (event horizon); 'גוף' – שהוא עיקר החור השחור, בין השפה לבין המרכז (הנקודה הסינגולרית) – שנקרא *schwarzschild radius*; 'מרכז', הנקודה הסינגולרית. מה בדיוק קורה בתוך חור שחור – הפיזיקאים לא יודעים, יש תיאוריות וספקולציות. כאשר הטיל שלנו – טיל-הזמן – מתקרב לשפת החור השחור הוא מתחיל להאט, בעיני הצופה. עבור הצופה, הטיל אף פעם לא יכנס לחור השחור, כי ככל שמתקרבים הזמן נעשה יותר ויותר איטי, עד לזמן אין סופי, או עד שאין זמן, עצירת הזמן. כך מהפרספקטיבה של הצופה. אם מגיעים לנקודה הסינגולרית, כולם מסכימים, שכבר אין זמן ואין מרחב. מה לגבי האמצע?

שלוש חלקי החור השחור דומים לשלוש ממדי האמת שדברנו עליהם בסדרת השיעורים הקודמת²²: "שפת אמת", "אמת" ו"אמת לאמת". שפת החור השחור היא בדוגמת "שפת אמת"; גוף החור השחור הוא בדוגמת "אמת"; והנקודה הסינגולרית היא "אמת לאמתו" – בה, באופן ברור, אין זמן ואין מקום. ב'שפה' אין זמן מנקודת המבט של הצופה. מה קורה באמצע (ב'גוף' החור השחור)? אף אחד לא יודע, אבל יש כמה תיאוריות. אחת התיאוריות – מהתיאוריות האחרונות, תיאוריה שמאד 'כיף' לנו – היא ששם זמן ומקום מתחלפים, הזמן הופך להיות מקום והמקום הופך להיות זמן. זה

לשבעים שנות גלות בבל, בין שני המקדשים. עבורו, שינה של שבעים שנה היא זמן אבוד, זמן שנעלם. אנשים אחרים נמצאים בתוך הזמן, אך הוא נמצא מחוץ לזמן 70 שנה. אז הוא מתעורר, הוא רואה עולם שהוא לא יכול להשתלב בו, ואומר "או חברותא או מיתותא" – אם אין לי פה חברותא אני רוצה להגיע לאפס המוחלט (מינוס 273 פלוס, מתעגל ל-274, בגימטריא **מרדכי**²³), למות. שוב, לפי האריז"ל חוני הוא גלגול מרדכי היהודי, שיין לפורים.

כמה פסוקים יש במגלה? 167 – אולי אלה 167 השנים האבודות. איפה השנים האבודות? מאיפה ההפרש? חשוב לדעת שאין תיעוד מקורי בבלי או פרסי של אותה תקופה. התיעוד הראשון הוא מימי היוונים, מההיסטוריון היווני הרודוטוס – שנחשב אבי ההיסטוריונים – שהסתמך על סיפורים. בכל אופן, אנחנו לא כאן כדי לומר כעת שההיסטוריונים טועים – לא כך אנחנו עושים – אלא כדי לצחוק על כך שפתאום יש 167 שנים אבודות.

צחוק הוא כעת החוש – החוש של פורים הוא צחוק. לפעמים חיוך מבטא משהו כל כך עמוק שאי אפשר להסביר, אבל מנסים בכל זאת להסביר בחיוך:

איפה הבעיה עם 167 השנים הללו? הבעיה היא בממלכה הפרסית, לא הבבלית, כי לפי ההיסטוריונים היו 10 מלכים לפרס, בתקופה של 208 שנים, ואילו לפי חז"ל בכל מלכות פרס היו 4 מלכים, בתקופה של 52 שנה בלבד. לפי ההיסטוריונים יש פי 4 זמן במלכות פרס, הם מכפילים את הזמן מ-**אליהו ל-יצחק**.

שלוש חלקי החור השחור

יש משהו בממלכה הפרסית שקשור לזמן אבוד. אנחנו יודעים על 4 מלכים והם מדברים

נג שיעורי "מהי אמת?" – כ"ד מנחם-אב; כ"ב אלול ע"ח; מוצאי כ"ח תשרי ע"ט; אור ל-ז"ך חשוון ע"ט; כ"ט טבת ע"ט.

נב וראה בארוכה בהתוועדויות פורים ס"ט, ע"ה, ע"ו ועוד.

כעת את הזמן להסביר.

הרעיון האחרון הוא שיש ממד בו הזמן נעלם – זמן יכול להופיע ויכול להעלם. מקור מושג הזמן בקבלה הוא "מטי ולא מטי" – משהו שמופיע ונעלם. כתוב שהמשיח מופיע ונעלם – "נגלה ונכסה ונגלה" – ובדומה אליו, גם הזמן מופיע ונעלם. יש משהו בזמן שאפשר לאבד אותו, כמו חוני המעגל (גלגול מרדכי היהודי) שישן שבעים שנה – הזמן נעלם לו. הסיפור של פורים הוא סיפור מלכות פרס, בה אנחנו מאבדים 167 שנים – הן נעלמות באיזה חור שחור של זמן. אולי לשם גם הלכו כל השנים שהמדענים טוענים שעברו מאז המפץ הגדול – אם יש פה מספיק גדול, אפשר לבלוע גם 13.8 ביליון שנים... יש שלש דרכים להתמודד עם גיל היקום – נשאר זאת לפעם הבאה.

שזו תהיה הכנה לעבודה של "עד דלא ידע", עבודת פורים, משם תבוא הגאולה.

נד ראה לקו"ת חקת סה, א; דרך מצותיך מצות האמנת אלקות פי"ב (נח, ב) ועוד; וראה ע"ח ש"ז פ"ב. נה במדבר רבה יא, ב.

נהדר. אז מגיעים לנקודה הסינגולרית, בה אין כלום – אין זמן ואין מקום, רק אין סוף מסה בריכוז אין סופי.

העלמות הזמן וגלוי מחדש

מה אנחנו מנסים לומר כאן? חור שחור שואב לתוכו את הכל, שואב את כל האינפורמציה. הוקינג ניסה לשחזר-להחיות את האינפורמציה – בהתאם למוזכר לעיל, שגם כשהכל עוצר יש חיות מסוימת, שמאפשרת תחיה. יש משהו בחור שחור ששואב אינפורמציה, שואב את המציאות. מה הבעיה? אם אינפורמציה הולכת לאיבוד לגמרי, המשמעות היא שהיקום לא יכול להיות דטרמיניסטי, והוקינג – כמו שאר המדענים – רוצה דטרמיניזם. אם אינפורמציה הולכת לאיבוד בחור שחור אין יותר דטרמיניזם וממילא יש בחירה חפשית – אפשר לבחור את העתיד. יש עוד הרבה מה לומר לגבי האות ל – ה-ל שדברנו עליה כעת היא ה-ל של הצלם בסוד הצלם אודותיו דברנו פעם קודמת (ולה שייכנו את תיאורית 'העתיד הפתוח'), אך אין

שביל השפע לעולם

כתר שם טוב אות ה

קיצור מהלך השיעור

התורה החמישית בכתר שם טוב מפרשת את מאמר חז"ל לפיו "כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני", שרבי חנינא בן דוסא פתח שביל-צינור דרכו ניזון כל העולם. בשיעור, מעמיק הרב במקורו של אותו שביל ובאופן בו פותח אותו רבי חנינא בן דוסא. סיום השיעור עוסק בביאורו של רבי הלל לתורה זו, הקושר אותה לתורה ג – "הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו" – ומתאר אותה כנדבך נוסף בעבודת ה' על גבי העבודה הנפלאה שמתוארת שם, כאשר הצדיק האמתי, שהגיע ל"תכלית הידיעה שלא נדע", חוזר לפעול בעולם ולהשפיע לו שפע רב. העיון בביאורו של רבי הלל, שמסביר שמשפע הצדיק ניזונים ישראל וגם אומות העולם, חוזר להתבוננות בסוגית הגמרא המקורית ומוסיף טוב טעם ודעת במהפכה הרביעית.

צנור ההשפעה של רחב"ד

התמימה את ה', ללא כוונה מכוונת לכך מצדו. אך יותר נראה לפרש שהוא היה שותף פעיל עם הקב"ה בעשית השביל, שהרי יסוד דרך הבעל שם טוב שבראש מעינותיו של הצדיק להמשיך שפע וברכה לעם ישראל.

ידוע אצלנו שראשי התיבות **חנינא בן דוסא הם חב"ד**. ה-ר של רבי חנינא בן דוסא היינו הרצון שלמעלה מחב"ד – **רצון** אותיות **צנור**. כך מפרש כאן הבעש"ט שהשפע יורד לעולם בצנור שפתח רבי חנינא בן דוסא. בפרט נרמז כאן תקון "נצח חסד" – מ-יג מדות הרחמים, יג תקוני דיקנא – **נוצר** אותיות **צנור** ואותיות **רצון**. **הרצון** הוא בכתר (סוד רישא דאריך, פראצוף אריך אנפין, הפרצוף החיצוני של הכתר, היינו ממד הכתר המשפיע למציאות, לחיצוניות

אות ה. מבעש"ט פי הש"ס" יצא ב"ק ואמר כל העולם ניזון בשביל חנינא בני כו' [ההמשך, שלא מובא כאן, הוא: "וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת"]. וממורי שמעתי כי שביל הוא צנור, שפתח צנור ושביל השפע. וז"ש בשביל חנינא בני ודפח"ח.

פשט הבת-קול³ "כל העולם ניזון בשביל חנינא בני" הוא שהשפע ירד בזכות רבי חנינא ובעבורו, ללא פעולה מכוונת שלו. אמנם, מורנו הבעש"ט מבאר מבאר שרבי חנינא פתח במכוון שביל – במובן של צנור – כדי להוריד דרכו שפע לעולם. היה אפשר לפרש גם בדברי הבעל שם טוב שהשביל נעשה על ידי רבי חנינא בדרך ממילא, בכח עבודתו

ג. וההקבלה בפרטות: חנינא לשון "חן ושכל טוב" (משלי ג, ד), חן ר"ת חכמה נסתרה; בן לשון בינה; **דוסא** אותיות "סוד הוי' ליראיו ובריתו להודיעם" (תהלים כה, יד), דעת. ד. שמות לד, ז. ה. ראה קהלת יעקב ערך 'גאולה' (אות ד).

נרשם (מהזכרון) על ידי שומעי השיעור שיל. לא מוגה. שבת קדש פרשת וארא, כ"ח טבת ע"ט – כפר חב"ד. א. ברכות יז, ב. תענית כד, ב. ב. **בת קול** בגימטריא "יאר הוי' פניו אליך ויחנך" (במדבר י, כה) – "ויחנך" רומז לרבי חנינא.

המעבר מצמצום להמשכת שפע רב בכל העולמות הוא בסוד החשמל – מ"חש" (צמצום) ל"מל" (דבור-השפעה בריבוי) – והרמז: **"קב חרובין"** בגימטריא **חשמל**. בפרט, סדר ההשפעה הוא חש-מל-מל (כפי שלימד מורנו הבעל שם טוב¹) – על יד ה"חש" של רבי חנינא בן דוסא (ההכנעה וההסתפקות ב"קב חרובין") הוא עושה צנור, "מל" מלשון ברית מילה (הבדלה), שעל ידו נמשך שפע לעולם, "מל" מלשון דבור והנהגה (המתקה). רוצים הרי להפיץ לכל העולם, לעשות "ופרצת"². כדי לפרוץ, אדם צריך להתחיל מעצמו, להתרכז, לשתוק לפני שהוא מדבר, גם הקב"ה כביכול "חש"-שותק לפני ש"מל"-מדבר. הדבור הראשון של ה', "ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור"³, כתוב רק אחרי שני פסוקים שמקדימים, "בראשית ברא... והארץ היתה תהו ובהו וחשך... על פני המים" – **חשך** ("ישת חשך סתרו"⁴) הוא בחינת **חש** (משה רבינו היה מבחינה זו⁵) ולכן היה "כבד פה וכבד לשון"⁶ – **חש כבד, חשך**).

"קב חרובין" ראשי תבות **קב ו-חק** – **"חק לישראל"** (תהלים פא, ה), (הטריפני לחם **חקי**) (משלי ל, ח) ו"קב צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן" (שמות טז, לג – סיום פרשת המן); **"צנצנת"** = 680 = 10 פעמים **חיים**, **"מלא העמר מן"** = 476 = 7 פעמים **חיים**. יחד = 1156, 34 ברבוע, **חיים** פעמים **טוב**, עץ **החיים** ועץ הדעת **טוב**).

חק הוא גם ראשי תיבות **חנינא קב**. **חנינא** שוה 2 פעמים **טוב** – מספר הופעות המלה "טוב" במעשה בראשית – ו-**קב** (ר"ת **בת-קול** כנ"ל) שוה 1 פעמים **טוב**, ו צרופי **טוב** (סוד) "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" – ו אותיות **אלהינו** = 1 פעמים-ציוריו **טוב**. **חנינא קב** = 221, 13 פעמים **17** (**אחד** פעמים **טוב** – **אחד** מתחלף ב**טוב** באטב"ח כנועד בכוונת "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד" ש"הוי' אחד" היינו הוי' טוב" – ללמד שאחד האמת הוא עצם הטוב), והוא מספר ההשגחה ה-11, ודוק.

יב כש"ט אות כח.

יג בראשית כח, יד.

יד שם א, ג.

טו תהלים יח, יב.

טז רמ"מ משקלוב כותב (ביאור⁷ שמות כו, א) **שמשה** עולה **חשך טוב**.

יז שמות ד, י.

העולמות), מעל השכל (מעל החב"ד, כנ"ל), והצדיק ממשיך, על ידי עבודת ה' שלו, שפע דרך תקון **"נוצר"** – **צנור** בין הכתר לחכמה (וממנה **לבינה-דעת**, בגימטריא **ישראל**).

צמצום לשם השפעה

צמצומו של רבי חנינא – הסתפקותו ב"קב חרובין מערב שבת לערב שבת" – הוא לצורך רבוי, שהרי מכחו זכה להשפיע לכל העולם. למה הוא אכל רק חרובים – הוא 'מת על חרובים'? מסתמא, כפי שמסופר על אדמו"ר הזקן, גם רחב"ד לא הרגיש את טעם האוכל בגשמיות. מצד עצמו הוא היה שייך בעצם ל"חד חרוב"⁸ (האלף השביעי, "יום שכולו שבת כו", ללא אכילה ושתייה אלא רק הנאה מזיו השכינה⁹), אבל הוא גם עשה כלי מצומצם בעולם הזה – **"די לו בקב חרובין"** – ודווקא מכחו השפיעה פרנסה לכל ישראל.

היו צדיקים שצמו 'תענית הפסקה' מערב שבת לערב שבת. רבי חנינא לא נהג כך – הוא לא סגף את עצמו, אלא נהג בדרך החסידות – וקיים בעצמו **"צדיק אכל לשבע נפשו"**. קב חרובין הוא מזון מועט, אך מרוכז ("מועט מחזיק את המרובה"), המשמש כאן כלי מצומצם עליו תוכל הברכה לחול, ולהוריד שפע לכל ישראל, כמשה רבינו שהוריד לעם ישראל את המן¹⁰.

1 ו ראה תורת מנחם התועדויות תשד"מ ח"ד עמ' 2633, וש"ב.

2 סנהדרין צז, א; "שית אלפי שני הוו עולמא וחד חרוב". **חרוב** רומז גם להר **חרוב**, ממנו יוצאת כל יום אותה **"בת קול"**, ר"ת **קב**.

ח ברכות יז, א.

ט משלי יג, כה.

י ראה ילקוט ש בראשית רמז ז; ויקרא רמז תקיג.

יא והרמז: "והמן כזרע גד הוא ועינו כעין **הבדלח**" (במדבר יא, ז) ר"ת **"די לו בקב חרובין"** – רבי חנינא אכל מן, "לחם מן השמים". **קב** בגימטריא **אמונה**, אותיות **"מן הוא"**, כי לא ידעו מה הוא [משרש רישא דלא איתידע] (שמות טז, טו).

"אבירי לב הרחוקים מצדקה"

על האות ה יש ביאור של רבי הלל מפאריטש^ח:

עוד בשם הבעש"ט נ"נ, פי' הש"ס יצא ב"ק ואמרה כה"ע כולו גיזון בשביל חנינא בני כו' שביל הוא צינור שפתח צינור ושביל השפע. וז"ש בשביל חנינא בני כו' [ואפ"ל כי בחי' צדיק הוא צינור] היינו שהצדיק הוא ספירת היסוד, "צדיק יסוד עולם"^ט, שהוא צנור להמשכת השפע מלמעלה לספירת המלכות וכו'. **הצדיק** הוא **צנור דק** שבאבר הברית הממשיך "זרע גד", סוד המן כנ"ל. שני נמשך השפע בכל העולמות וגם למטה בעולם התחתון המשכת השפע לכל הדור הוא על ידו הפנימי לישראל בסט' דקדושה ומותרות ופסולת לבד באת זה לעומת זה כו' [היינו סוד "זבל פרדותיו של יצחק"^{כא}, ה"צדיק חי עלמין"^{כב}. יצחק אהב את עשו שנמשל לחזיר^{כג} שרוצה בפסולת כו' כמבואר במ"א^{כד}].

רבי הלל מסביר שהצדיק ממשיך שפע פנימי ליהודים ושפע חיצוני לגוים. והנה, בסוגיא דגן – בהמשך ל"כל העולם כולו נזוין בשביל חנינא בני וכו'" – מובא שגוי שרואה בכבוד התורה (כגון ירחי כלה) ואינו מתגייר הנו טפש ורשע:

שמענו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה. רב ושמואל, ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר, חד אמר כל העולם כולו נזוין בצדקה [רש"י: בצדקתו של הקדוש ברוך הוא, ולא בזכות

יח מופיע בסוף כתר שם טוב הוצאת קה"ת תשמ"ז (אין בהוצאות החדשות).

יט משלי, כה.

כ ראה לקו"ש כרך ד' ע' 1050 ואילך ובהערות שם, ע"ש.

כא בראשית רבה סד, ז (הובא ברש"י לבראשית כו, יג).

כב זהר ח"א ד, ב ובכ"ד.

כג בראשית רבה סה, א (הובא ברש"י לבראשית כו, לד).

כד שיעור ז' שטע ע"ט (על תורת הה"מ – הוספות למגיד דבריו ליעקב, תשע"ב, אותיות קסג ו-קסה).

שבידן]. והם נזוין בזרוע [רש"י: בזכות שבידם, ובצדיקים משתעי קרא וקרי להו רחוקים מצדקתו של הקדוש ברוך הוא]. וחד אמר כל העולם כולו נזוין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזוין [רש"י: שאין להן כדי צרכיהם ומתפרנסים בקושי]. כדרב יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזוין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת ופליגא דרב יהודה [רש"י: דאיהו אמר אבירי לב היינו רשעים]. דאמר רב יהודה, מאן אבירי לב? גובאי [רש"י: שם אומה היא בבבל, ובמסכת קדושין (פ"ד דף ע', ב') אמרינן שהיו מן הנתינים]. טפשאי. אמר רב יוסף, תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו. אמר רב אשי, בני מתא מחסיא אבירי לב גינהו, דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא [רש"י: שהיו נאספים שם ישראל באדר לשמוע בהלכות הפסח מדרש דרב אשי, ובאלול לשמוע הלכות החג]. ולא קמגייר גיורא מינייהו.

זהו מקור חשוב מאד למהפכה הרביעית, עליה אנחנו מרבים לדבר^{כה}. היום קל להראות לכולם את כבוד-יפי התורה, וממילא כל הטובים שבגוים יתעוררו להתגייר.

הגוים האטומים שאינם מתגיירים נקראים "אבירי לב"^{כו} לגריעותא, ההיפך מרבי חנינא בן דוסא, שהוא הדוגמה העיקרית של "אבירי לב" למעליותא^{כז}, שכל העולם כולו נזוין בזכותו והוא אפילו בזכות עצמו אינו נזוין (אלא שדי לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת). שתי הדעות ביחס ל"אבירי לב"

כה החל מהתוועדות כ"ד טבת ע"ה.

כו ישעיה מו, יב.

כז **חנינא אביר לב = יעקב יעקב**, "יעקב עבדי", "כעבד לפני המלך", בחינת רבי חנינא כנ"ל.

שבה – יש לעלות עוד מדרגה, שמאפשרת לאדם לקיים מצוות למרות בטולו הפנימי:

אך מתעלה מזה לבחי' ביטול רצון שלמעלה מן הטעם לגמרי למצוא מקום בנפשו בקיום המצוות [בחנית "יישב יעקב בארץ מגורי אביו"⁷³, כמבואר בפלח הרמון בראשית⁷⁴ על מאמר תקוני הזהר "בראשית – שב יראת"⁷⁵]. שלזה צריך כח יותר נעלה כי מצד הביטול הפנימי א"א לו לעשות מאומה כי העומד לפני המלך א"א לו לעשות מאומה ולכן צריך להתגבר בנפשו להעלות בחי' ביטול זה כאלו הוא מרחוק מן המלך ואז יוכל לקיים רצונו ית' וזהו כוונת הלק"א⁷⁶ ואף שיש בן שהוא ג"כ עבד כו' מתחלה בן [יצחק, "בן יחידך"⁷⁷]. ואח"כ עבד [יעקב, "יעקב עבדי"⁷⁸]. בעול כו' [ועי' במאמר ואשה אחת כו'⁷⁹ באריכות] כי בחי' ביטול המהות דיראה עילאה בא מבחי' שלא נדע ההרגשה בבחי' לית מאן דתפיס בי' שיש בהרגשה זאת ענג עמוק עד שהוא מפשיטו לגמרי ממהותו [כמבואר במ"א⁸⁰ שענג אלוקי הוא מהתאיינות דוקא]. וכ"ז הוא בחי' בן עבודה מצד התענוג כו' לכן צריך לעורר בחי' עבד בעול בשביל קיום המצוות כו'

אותו צדיק שזוכה להיות כעבד לפני המלך – צדיק שעולה גם מעל המדרגה של "תכלית הידיעה שלא נדע" – ממשיך בסופו של דבר (ב"שוב" שלו, לקיום המצוות כרצון ה') את השפע לכל העולמות:

הן מחלוקת בין רב, גדול האמוראים, לתלמידו רב יהודה. בתחלה הגמרא מביאה את דברי רב יהודה בשם רב, כסיוע לכך ש"אבירי לב" הם הצדיקים, ולאחר מכן מביאה את דברי רב יהודה עצמו, הדורש ש"אבירי לב" הם "גובאי טפשא"⁸¹ וכך גם בדורות הבאים, כגון אצל רב אשי. זו דוגמה יפה של ירידת הדורות (וממילא רק על ידי גיור נזכה לעלית הדורות לקראת משיח...).

ובדרך רמז, בסוד ה"קב" בו משפיע רבי חנינא בן דוסא ליהודים וגם לגוים: במסכת שבת כתוב ש"הקטע יוצא בקב שלו"⁸². קטע (179) הוא חצי משיח (358). כל אחד צריך שיהיו לו שני קטעים שאתם הוא מביא את המשיח. פעם אחד החברים, אילן נוב, כתב סיפור בשם 'קטע מהסרט הגדול'. צריך רק שני קטעים מהסרט הגדול כדי להביא משיח – קטע אחד ליהודים וקטע אחד לגוים.

סיום ביאור רבי הלל (המשך לכש"ט ג)

בסיום דבריו רבי הלל קושר את הדברים לתורה ג בכתר שם טוב ולביאורו עליה, שכבר למדנו⁸³:

והנה מבואר לעיל [בביאור הנ"ל] שע"י שמירת התורה ומ"ע ומל"ת ולימוד התורה בא לבחי' יראה פנימי' ["פחד יצחק"⁸⁴]. שבא מבחי' שלא נדע שאחר תכלית הידיעה [של אברהם שחקר את האלקות עד שנתגלה אליו ה' ואמר לו "אני בעל הבירה"⁸⁵].

רבי הלל אומר שאחרי ההגעה ל"תכלית הידיעה שלא נדע" – עם היראה הפנימית

לב בראשית לז, א.

לג ד"ה "בראשית ברא" הג'.

לד תקון ב (יח, א).

לה תניא פמ"א (נז, א).

לו ע"פ בראשית כב, ב.

לז ישעיה מד, א.

לח פלה"ר פרשת וירא.

לט ראה שיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' נד.

כח שבת פ"ו מ"ח.

כט שיעור שבת ויחי, י"ד טבת ש"ז (נדפס ב"ואביטה" כי תשא).

ל בראשית לא, מב.

לא בראשית רבה לט, א.

שלא נדע שאחרי תכלית הידיעה שמגיע לבחי' לית מחשבה תפיסא ביה כלל שמביא לבחי' יר"ע כנ"ל. וזהו העלי' שלו לבחי' מהות עצמותו דלמחבת"כ כנ"ל ואח"כ נמשך על ידו בחי' ביטול רצון בקיום המצות מלמעלה למטה ונמשך שפע חדשה לכל העולמות על ידו וזהו רצון אותי' צינור כו' וד"ל.

והנה הצדיק שהוא במדריגה זאת כמו רחב"ד שנאמר עליו כעבד לפני המלך הוא בחי' שביל וצינור להמשכת השפע לכל העולמות עם עולם התחתון ועד בכלל על ידו כי שביל אותי' ל"ב י"ש כי ל"א נתיבות דחכמא עילאה על ידם נמשך בחי' איהו תפיס בכולהו כו' ע"י ידיעת התומ"צ, ונתיב הל"ב הוא בחי'

ניגון | 421 ט"ו אדר א' תשע"ט - שושן פורים קטן

לאט = 60

5

8

10

13

1

2

D.C.

"ובקשו את... דוד מלכם"

הדרך למשיח – בקשת דוד המלך

ישראל אמתית, בראשות מלך-מנהיג שדומה לדוד המלך.

בחירת מנהיג כדוד

עכשיו נמצאים בארץ בתקופה שלפני בחירות וצריך לחשוב במי לבחור. לכאורה פשוט מאד – על יהודי לבחור מנהיג שהכי דומה לדוד המלך. דוד המלך הוא אב-טיפוס של מנהיג האהוב על כל עמו. אין דמות אהובה יותר מדוד המלך. דוד הוא גם לשון דוד, כמו הדוד והרעה בשיר השירים – כולנו מאוהבים בדוד המלך, הוא המנהיג האמתי וצריך לבחור בו (ורמו לכבוד הדוד שלנו – **דוד איידלסון** בגימטריא "**אני לדודי ודודי לי**").

מהן תכונות דוד? ראשית, הוא לוחם מלחמות ה' ומנצח, כמו שכתוב על המשיח^א. שנית, הוא "עשה משפט וצדקה לכל עמו"^ב, מתקן את המשפט בארץ. לבסוף, כל ציפית דוד, כל הלב שלו, מכוונים לבנין בית המקדש. משלל כל המלחמות דוד הכין את הזהב ואת כל החומרים למקדש. הוא רצה לבנות בעצמו את המקדש – זו היתה מגמת חייו, צפור נפשו – אבל ה' אמר לו, על ידי נתן הנביא, שלא הוא יבנה אלא בנו שלמה יבנה את הבית ("רק לא אתה תבנה הבית כי אם בנך היצא מחלצין הוא יבנה הבית לשמי").^ג היות שדוד המלך מסר את נפשו בפועל ממש על בנין המקדש – לעשות לה' יתברך דירה בתחתונים, בעולם שלנו – נקרא המקדש על שמו, "ראה ביתך

הדרך הנימול נקרא על שם "דוד מלך ישראל חי וקים"^א, שהוא גם "נעים זמירות ישראל"^ב – כל התהלים הם השירים והתשבחות שמזמר דוד המלך לה' יתברך, בשם כל ישראל. לכן תהלים הם הספר, ב-ה הידיעה, של כל יהודי מאמין שרוצה לפנות לה' בשירה ובתפלה. דוד הוא "משיח הוי"^ג. הרבי אמר להביא את המשיח "ברב שירה וזמרה" – שרים לה' מקרב לב, פסוקי תהלים, ובכך מביאים את המשיח, "דוד מלכא משיחא".

הפסוק אומר "אחר ישובו בני ישראל ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דוד מלכם"^ד. בסוף, באחרית הימים – הדור שלנו, דור הגאולה – "ישובו בני ישראל", "סוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין"^ה. מה פירוש "לעשות תשובה"? התשובה ב"אחר ישובו" שייכת לכולנו – "ובקשו את הוי' אלהיהם ואת דוד מלכם". הפסוק משהו בין ה' לדוד המלך – צריך לבקש את שניהם. בקשת ה' היינו בקשת האמת של ה' כפי שהיא מתגלה בתורתו יתברך, "משה אמת ותורתו אמת"^ו, ובמצותיו – לימוד תורה וקיום מצוות. מהי בקשת דוד? בפשט היינו בקשת מלכות בית דוד – שנזכה כאן בארץ למלכות

נרשם (מהקלטה) ע"י איתילאל גלעד. לא מוגה. ברית דוד שיי איידלסון, ג' אד"ש ע"ט – כפ"ח.

א ר"ה כה, א.

ב שמואל-ב כג, א.

ג שם יט, כב.

ד הושע ג, ה.

ה הלכות תשובה פ"ז ה"ה.

ו ב"ב עד, א.

ז שה"ש ו, ג.

ח הלכות מלכים פי"א ה"ד.

ט שמואל-ב ח, טו.

י מלכים-א ח, יט (ראה גם דהי"ב ו, ט).

שדוד המלך - דוד מלכא משיחא - יבוא ויגאל אותנו גאולה אמתית.

ברכת סיום

לסיכום, כשהולכים לבחור צריך לחשוב מי המנהיג שהכי דומה לדוד המלך. כפי שאמרנו, דוד המלך הוא הדוד האהוב, הכי מוצא חן, בכל התנ"ך. יש לדוד גם נפילות, הוא לא צדיק גמור כל הזמן, ועם זאת הוא היהודי שהכי מוצא חן בעיני עם ישראל. לפני מתן תורה כתוב "ויוחן [לשון יחיד] שם ישראל" - כולם כאיש אחד בלב אחד^{טז}, כל אחד מצא חן אחד בעיני זולתו וכך זכו להתאחד באמת. אף על פי שבשעת מתן תורה דוד המלך לא נולד בפועל, נמצאה בקרב עם ישראל הרוח שלו. דוד המלך נקרא רוח חן - "רוח חן ותחנונים"^{טז} - הוא הכי מוצא חן בעיני כולם, הדוד של כולם.

שנזכה לכל שלשת הדברים שדוד עושה: הוא עושה משפט, מחנך את עם ישראל - בחביבות ובכפי - לקיים את התורה והמצוה; הוא עושה מלחמות ה' בחירוף נפש, מנצח את כל אויבי ישראל מסביב - כלשון הרמב"ם. אנחנו מוקפים כאן אויבים מסביב, ויש מי שנלחם בכל אויבי ישראל מסביב ומנצח אותם; אחר כך, התכלית - מגמת פניו - היא בית המקדש, שתהיה השראת שכינה בישראל. וכמו שאמרנו, שבחיי היום-יום כל אחד ירגיש את השראת ה' על כל צעד ושעל בחייו. לחיים לחיים, שדוד יגדל להיות חסיד כמו דוד המלך, ושכולנו נתחבר לדמותו - כך יבוא משיח.

דוד^{יא}. כמו שהמלכות נקראת 'מלכות בית דוד', גם המקדש - מקום השראת השכינה בישראל - נקרא 'בית דוד'.

אם כן, "ובקשו... את דויד מלכם" היינו בקשת מנהיג כדוד המלך, שעושה-מתקן את המשפט, ובעצם מקיים את כל שלשת תנאי מלך המשיח: מחזיר את העם בתשובה, לוחם מלחמות ה' ומנצח, ועיניו נשואות אל בית המקדש. דוד שיבוא בדור שלנו גם יבנה את בית המקדש ("בונה מקדש במקומו") - הוא יכלול בעצמו גם את דוד וגם את בנו שלמה.

דוד - סוד ההשגחה הפרטית

הבעל שם טוב מוסיף ומבאר^{יב} ש"דויד מלכם" היינו החוש שיש ליהודי בהשגחה פרטית - הראיה על כל צעד ושעל בחיים שה' אתי. זהו סוד המלכות בקבלה - גילוי השכינה כהשראה פרטית. גם באירוע משפחתי: חוגגים עכשיו ברית מילה - זו שמחה של כל עם ישראל, יש לנו עוד חיל בצבאות ה', שיגדל להיות חסיד ירא שמים ולמדן. צריך להרגיש בלידה ובברית המילה את ההשגחה הפרטית. כל צעד בחיים הוא בהשגחת ה'. המודעות וההכרה שהכל בהשגחה היא בקשת "דויד מלכם", המסמל את השגחת ה' בעולמנו.

אם כן, צריך לבקש את ה' עצמו, שמתגלה בתוך התורה. "אנא נפשי כתבית יהבית"^{יג} - עצמות ה' מתגלה בתורה, "אורייתא וקוב"ה כולא חד"^{יד}. אבל גילוי ה' בעולם שלנו, ביום-יום של כל אחד ואחד, הוא גילוי השגחה פרטית - "דויד מלכם". בזכותו נזכה, כפשוטו,

יא שם יב. טז. ראה תנחומא בשלח י (ובכ"ד).

יב בעש"ט עה"ת לך אות לא.

יג שבת קה, א.

יד ראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א.

טו שמות יט, וברש"י שם.

טז זכריה יב, י.

בטול תורה ומקרא מגלה

קיצור מהלך השיעור

בסעודת שושן פורים שחל בערב שבת – בתוך מסבת בר מצוה – האריך הרב לבאר סוגיה הנוגעת לחג פורים וללימוד התורה (הכנה מתאימה לנער בר מצוה הנכנס לשיבה). מדוע אמרו חז"ל "שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגלה" – האם מקרא מגלה אינו לימוד תורה?! הרב, כדרכו, מכוון עשרה תירוצים המובאים באחרונים כנגד עשר הספירות, הכל במסגרת ההסבר הכללי שענינו של פורים הוא "פעמים בטולה של תורה זהו קיומה" – בטול תורה, "עד דלא ידע", כדי להגיע ל"הדור קבלוה" במשך כל השנה.

למקרא מגלה הוא-הוא בטול תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה:

צריך להוציא את המת מהלב. לכל אחד יש איזה מת בלב – הפגם של עמלק, "אשר קרן בדרך", שהרי אין קר כמו מת – וצריך להוציא אותו מהלב. אחרי שמוציאים את המת מכניסים לתוך הלב את הכלה – כלות הנפש. כידוע, אדמו"ר הזקן אומר בתחלת לקו"ת לשיר השירים שיש שתי בחינות כלה – "כלה תתאה", שהיא כלות הנפש עם הרגש תשוקה, "יש מי שאוהב", "נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות הוי"ה, ו"כלה עילאה", כליון גמור, "כלה שארי ולבבי צור לבבי וחלקי

תלמוד תורה וכו' כנ"ל, וזהו ולהוצאת המת, כי הבטול הוא בשביל הוצאת המת כדי להכניע סטרא דמותא, כי על ידי שהצדיק מוריד עצמו למקומות הנמוכים על ידי זה הוא מעלה משם את שנפלו לשם ועל ידי זה הוא מכניע סטרא דמותא ואז הירידה תכלית העליה, ואז הוא מטהר אשה לבעלה על ידי זה בבחינת ואני ידי מלוכלכות וכו' וזהו להוצאת המת ולהכנסת כלה, הינו לטהר אשה לבעלה וכו' כנ"ל שלכל זה מבטלין תלמוד תורה בבחינת בטולה של תורה זהו קיומה בבחינת ירידה תכלית העליה בבחינת עת לעשות לה' הפרו תורתך...

ד דברים כה, יח.

ה תהלים פד, ג.

א. פורים – "מבטלין תורה" לצורך "הדור קבלוה" בטול תורה למקרא מגלה, להוצאת המת ולהכנסת כלה

בתחלת מסכת מגלה איתא "שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגלה"^א. בהמשך המסכת מופיעים שני דברים נוספים עבורם מבטלין ת"ת – "מבטלין תורה להוצאת המת ולהכנסת הכלה"^ב. רבי נתן מברסלב מסביר^ג שהכל אותו דבר – בטול תלמוד תורה

נרשם ע"י איתאל גלעדי. לא מוגה. קטעים מתוך סעודת שושן-פורים ע"ו – ירושלים.

א מגילה ג, א.

ב שם כט, א. במפרשים בתחלת המסכת קשרו את הענינים יחד – ראה לדוגמה במאירי.

ג לקוטי הלכות או"ח הלכות ד, יד ו-יז:

וזה בבחינת מבטלין תלמוד תורה לשמע מקרא מגילה, הינו כי בבחינת פורים הוא בבחינת בטולה של תורה זהו קיומה, שנתהפכן כל הירידות והבטולים לבחינת עליה וכו' כנ"ל, וזהו מבטלין תלמוד תורה לשמע מקרא מגילה, כי מקרא מגילה הינו הארת פורים נמשך מבחינת בטולה של תורה וכו' כנ"ל בבחינת מבטלין תלמוד תורה וכו' כנ"ל. וזה בבחינת מבטלין תלמוד תורה למקרא מגילה ולהוצאת המת ולהכנסת כלה, כי הכל אחד, כי מקרא מגילה זה בבחינת השגת נשמע ונעשה שזהו בבחינת פורים כנ"ל, ולזה צריכין בבחינת בטולה של תורה זהו קיומה בבחינת מבטלין

כחך ששברת". ראיתי במו עיני איך הרבי בכה בשמחת תורה, בדמעות שלישי, כשאמר שמשו רבינו שבר את הלוחות בשביל אהבת ישראל, כדי להציל את עם ישראל הוא מוכן לשבור את התורה (המיוחסת אליו דווקא – "זכרו תורת משה עבדיי").

בעצם, זהו מסר עיקרי של חג פורים – "מבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגלה", וכן לשאר מצות הפורים (ובפרט כאשר מקיים "עד דלא ידע"י) – ועל ידי אותו בטול מתקיימת התורה במשך כל השנה כולה, שהרי דווקא בכח פורים "קימו וקבלו היהודים גוי"י, "הדור קבלוה בימי אחשוורוש". העיקר הוא מקרא מגלה, שהיא ה"אורה" זו תורה"כא במצוות פורים".

ב. פרצוף התירוצים מדוע מגלה היא בגדר בטול תורה

כדי להבין יותר מהי קריאת מגלה, שחז"ל אומרים שמבטלים תלמוד תורה למקרא לצרכה, צריך להביא את הקושיא המפורסמת של האחרונים: וואס הייסט? מה זאת אומרת ש"מבטלים תלמוד תורה למקרא מגלה"? מקרא מגלה היא לא תלמוד תורה! הרי היא מ-כד ספרי התנ"ך (המכוונים כנגד כד צירופי שם א-דני), כד קשוטי כלה – כבר מקשר ל"הכנסת כלה" – שכל תלמיד חכם ("משה" שפיר קאמרת"י) צריך להיות בקי בהם!¹ לקושיית האחרונים יש תירוצים ב"כלים

אלהים לעולם" בלי שום הרגש, בכליון לגמרי. את אותה כלה צריך להכניס ואת המת צריך להוציא – "מעבירין את המת מלפני הכלה". איך מוציאים את המת ומכניסים את הכלה? על ידי מקרא מגלה. שלשת הדברים האלה כל כך חשובים עד שכדאי לבטל עבורם תלמוד תורה.

"בטולה של תורה זהו קיומה"

על בטול תורה כזה אומר ריש לקיש – האמורא הארץ-ישראלי שאנחנו מאד אוהבים², השייך במיוחד לפורים, בהיותו גלגולו של מרדכי היהודי³ – ש"פעמים שבטולה של תורה זהו קיומה". תלמיד חכם אמתי, עם אהבת ישראל, יודע מתי נכון לבטל תורה כדי לקיים אותה.

הרבה פעמים הסברנו⁴ בפורים את המדרש על "עשרה נקראו יקרים"י – בפורים "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר"י, כל יהודי נעשה יהודי יקר – בגימטריא משה (והרי "מרדכי בדורו כמשה בדורו"י ובפורים כל ישראל הם "עם מרדכי"י⁵). דווקא משה רבינו יודע מתי מבטלים את התורה כדי לקיים אותה. איך רואים זאת? "הכל הולך אחר החיתום", סיום התורה הוא "אשר שברת [לעיני כל ישראל]"י⁶, ורש"י מסביר "ישר

1 שם עג, כו.

2 כתובות יז, א.

3 ראה שיעור כ"א טבת ע"א. בשנת תשע"ד נמסרה סדרת שיעורים על דמותו ומאמריו של ריש לקיש, בתאריכים: אור לכ"ו אדר ב, מוצאי ר"ח ואור לב' ניסן ואור ל"א ניסן ע"ד.

4 גלגולי נשמות (לרמ"ע מפאנו) אות ל סעיף א.

5 מנחות צט, ב.

6 ליל פורים נ"ט וליל פורים ע"ו (וראה גם שיעור כ"ח אדר ס"ב – נדפס במבחר שיעורי התבוננות יא).

יב ויקרא רבה פרשה ב, א.

יג אסתר ח, טז.

יד אסתר רבה פרשה ו, ב.

טו אסתר ג, ו.

טז שמות לד, א.

יז מלאכי ג, כב.

יח מגילה ז, ב.

יט אסתר ט, כז.

כ שבת פח, א.

כא מגילה טז, ב.

כב ראה סוד הוי' ליראיו שער שמחת פורים.

כג שבת קא, ב.

כד תנחומא תשא טז.

מבטל מצות תלמוד תורה.

יש אחרונים שמסבירים^א כך את "מבטלין תלמוד תורה למקרא מגלה": מדובר באחד שהמגלה כל כך פשוט וידוע אצלו – הוא יודע שגם בלי לחזור עליה לא ישכח, הוא שלם במצות "זכור את אשר עשה לך עמלק"... לא תשכח^ב – ובכל אופן הולך לשמוע מגלה, כי מצוה בפורים לשמוע מגלה. אצלו זהו בטול תורה, כי היה ראוי שילמד משהו חדש, והחזרה על הישן הידוע לו נחשבת עבורו בטול תורה. [איך חוזרים גם בלילה וגם ביום? בטוח בטול תורה לכולם...] יש אחד שמהלילה עד הבקר כבר שוכח. האנשים האלה, עליהם בונים את התירושים, לא כל כך מצויים אצלנו – אלה תירושים לאנשים מיוחדים.

את התירוץ הראשון נשים בחכמה, כי חכמה היא חידוש – חידוש תורה. הוא אומר שיש ענין מיוחד של חידוש בתורה – לא רק שתחדש חידושי תורה, אלא תלמד דברים

מכלים שונים^{כה}. היות שאנחנו אוהבים לתת מבנה פנימי לסוגיות כאלה, נאמר את תירושי האחרונים לפי סדר הקבלתם לספירות מהחכמה עד המלכות, ובסיום נחזור לספירת הכתר:

חכמה: בטול למוד חדש לטובת חזרה-שאינה-נצרכת

אדמו"ר הזקן פוסק בהלכות תלמוד תורה^כ שאם למד חלקים מסוימים מהתורה – כמו החומש ומגלת אסתר – והוא יודע אותם היטב, עליו להתקדם בתורה וללמוד דברים חדשים. אם במקום להתקדם הוא חוזר על הראשונות – לא כדי שלא ישכח אותם, אלא כי כך יותר קל ונח לו – זהו בטול תורה.

זהו נושא חשוב לכל מי שלומד תורה – יוצא שחזרות על הלימוד יכולות להיות דבר טוב או דבר רע. אדמו"ר הזקן מגדיר שאם החזרה היא מתוך חשש אמתי שבלעדיה אתה עלול לשכוח, "ידע איניש בנפשיה"^{כז}, היא טובה מאוד – לא רק 'טוב' שתחזור, אלא אתה חייב לחזור כדי שלא תשכח. אבל אם אתה 'יושב טוב' בדבר, בחינת "מרדכי היהודי יושב בשער המלך"^{כח} (בחינת "אהב הוי' שערי ציון"^{כט}, "שערים המצוינים בהלכה"^ל) – הלימוד יושב אצלך חזק, ואתה חוזר רק כי יותר קל לך מאשר לחרוש בשדה לא חרושה בלימוד – הוא כותב שזהו בטול תורה. אתה אמנם לומד תורה, אבל אם זו תורה שמונחת אצלך ואתה לא צריך לחזור עליה כדי לא לשכוח אותה, ואף על פי כן אתה חוזר כי יותר קל לך – אתה

לא שו"ת ח"י הלוי ח"א ס' נ.

ונראה עוד ליישב הקושיא... ע"פ מש"כ בשו"ע הרב הל' תלמוד תורה... שכל מי שאפשר לו להרבות ולהוסיף בלימודו בענין שלא ישכח בזה מה שלמד כבר מפני שכבר חזר על לימודו כראוי ואינו מוסיף אע"פ שאינו מבטל מת"ת אלא חוזר תמיד על הראשונות שלא מפני חשש שכחה אלא מפני שנוח וקל לו יותר לחזור על הראשונות מלטרוד בלימוד חדש, הרי זה מתחייב בנפשו ממש... ולפ"ז ה"ה לענין קריאת המגילה באדם שהוא יודע כבר כל המגלה וברור אצלו שלא ישתכח ממנו אפילו בלי שיחזור עליה, היה אסור לו לשמוע עתה קריאת המגילה ולבטל עי"ז משאר לימודיו, אם לא מפני חוב לקרוא את המגילה לפרסם את הנס. וע"פ דברי השו"ע הרב אלו אפשר לומר דאפי' באדם שאינו יודע את המגלה על בוריה בכל פרטיה אבל עכ"פ אם בקריאת המגלה לא יתוסף אצלו יותר ממה שיודע, ואותו חלק שיודע ברור הוא אצלו שלא ישתכח ממנו, אפשר דגם בזה היה אסור לו לבטל מלימודו, אי לאו קרא דמשפחה ומשפחה.

גם הרש"ש – שלא היה חסיד – מתרץ כך על אתר, אך בלי להביא את דברי אדמו"ר הזקן – אלא בהפניה לשו"ע יו"ד רמז, ג.

לב דברים כה, יז-טו.

כה אסתר א, ז.

כו יו"ד הלכות ת"ת פ"ג, ב.

כז ברכות סא, ב.

כח אסתר ה, יג.

כט תהלים פז, ב.

ל ברכות ח, א.

המהר"ל מפראג⁷⁷ – פלפולים של הבל, שאין בטול תורה יותר מהם.]

דעת: אי אפשר לכוון למקרא מגלה ותלמוד תורה כאחד

התירוץ השלישי הוא כנגד הדעת. יש לרבי שלמה קלוגר⁷⁸ ווארט – עליו חולקים הרבה מהאחרונים – שמעשה אחד אינו עולה לשני שמות. לכן, אי אפשר לקיים תוך כדי קריאת המגלה, בעת ובעונה אחת, מצות ת"ת ומצות מגלה. מעשה קריאת המגלה אינו עולה לשני שמות – שתי המצוות האלה – ולכן עליך להחליט, או שאתה רוצה לצאת ידי חובת מקרא מגלה או ללמוד תורה. אם אתה רוצה לצאת ידי חובת מקרא מגלה – אתה ביודיען מבטל תלמוד תורה.

מה הראש? הסברה היא על דרך הכלל ש"תרי קלי לא משתמע"⁷⁹ (חוץ מאשר במקרים מיוחדים). לעניננו, מכיון ש"מצוות צריכות כוונה" – יש בזה מחלוקת, אבל כך פוסקים⁸⁰ – אי אפשר לכוון במודע לשתי מצוות יחד, או שאתה מכוון למצות מגלה או שאתה מכוון למצות תלמוד תורה. הדוגמה שמביאים היא נטילת לולב בהושענא-רבה, האם אפשר לצאת גם ידי מצות נטילת לולב וגם מצות ערבות של הו"ר? יש שם מצות לקיחה, "ולקחתם"⁸¹ (אם המצוה היתה רק להחזיק, יש מי שאומר שאפשר את שניהם, אבל אם יש מצות לקיחה על כל אחד מהם אי

חדשים, שכל הזמן תרחיב אופקים, אל תהיה מצומצם בידע שלך, אף פעם אל תסתפק במה שאתה יודע, תמיד צריך לדעת יותר ויותר (על העולם הפנימי שלך תמיד להתרחב ולהתפשט הלאה, "עד בלי די", מכח שם הוי' שבחכמה). שוב, הווארט כאן הוא חידוש, וחידוש הוא חכמה, לכן נמקם תירוץ זה בחכמה.

בינה: בטול תורה באיכות (עיון)

יש תירוץ ידוע – דומה, אך לא זהה – של רבי חיים בריסקער. הוא לא לומד זאת מהלכות ת"ת דווקא, אלא אומר מעצמו שפשיטא אצלו שמי שיכול ללמוד ולעייין בעמקות – הוא ליטאי אמת, אצלו העיקר הוא העיון – ומסתפק בלימוד בשטחיות מבטל תורה באיכות. בתירוץ הראשון יש כמות, אבל עם תוספת אור חדש, וכאן איכות. אם לא היית הולך לשמוע קריאת מגלה, אלא היית לומד בעיון כדרכך, כמו כל תלמיד ליטאי טוב, היית משכיל דברים עמוקים – "תעלמות חכמה כי כפלים לתושיה"⁸². כשאתה הולך לשמוע, ללמוד מגלת אסתר בשטחיות, זהו בטול תורה. עיקר המוחין דאמא הוא עיון, ולכן זהו התירוץ שכנגד הבינה.

[רק כדי לאזן נאמר שאחד מאחרוני האחרונים, אחרי רבי חיים מברסק, מחדד ואומר אותה סברה הפוך, כבקורת נגד הישיבה-בוחר הליטאי. הוא שמי שאין לו בקיאות בתורה, לא יודע שו"ע, ולומד בעיון – זהו בטול תורה. "תורה לשמה" (ברמה הבסיסית שלה) היא תורה על מנת לעשות, ומי שאינו יודע מה לעשות, וגם יודע שאינו יודע, אך מעדיף ללמוד עיון – מבטל תורה. יותר קל וכיף לו 'לשחק' בחור ליטאי מובהק, שסובר סברות ועושה פלפולים, והכל – בלשון

לד נתיב התורה פרק ב.

לה חכמת שלמה או"ח תרפז, ב:

וכתבתי ליישוב, דהכוונה לשני דברים לא מהני, ואם מכיון לתלמוד תורה, אינו עולה לשם מצות מקרא מגילה, ואם מכיון למקרא מגילה, אינו מקיים בו תלמוד תורה.

לו רש"י ראש השנה לד, ב ובכ"ד.

לו שו"ע או"ח ס, ד.

לח ויקרא כג, מ.

זהו ווארט מבהיל, כי לפיו כל מסכת מגלה וכל מדרשי חז"ל על המגלה אינם בדיוק תורה. לכן הוא הקפיץ לגמרי את האבני נזר^{מב}, עד כדי כך שהוא כותב שלא מאמין שיצא מפיו של אותו צדיק, אבל כנראה שכן יצא מפיו... – הוא תרץ כך (וכיוצא בו תרץ גם בעל הקדושת לוי^{מב}), וגם אם לא מסכימים צריך

מב או"ח תקיז:

וגוף הדברים שכתב בשם הבית אפרים לא אאמין שיצאו דברים אלו מפי אותו צדיק, שלא יקיים תלמוד תורה בלימוד מגילה, ואם כן בחנם טרחו חז"ל בעלי הש"ס והמדרש שפירשו כל דברי המגילה ודרשו בה דרשות. ולפי דבריו היו כל יגיעם לריק חס ושולם כי מצות קריאה ודאי מקיים אפילו אינו יודע כל הדרשות האלה ואפילו לא ידע פ"י המלות מקיים המצוה מידי דהוי אחשתרנים בני הרמכים [ע"י מגילה יח ע"א]. ומי התיר להם זה לבטל מדברי תורה ולעשות מדרש מגילת אסתר. אלא ודאי מגילת אסתר תורה כמו נביאים וכתובים כי יש בה כמה למודים בכל קוץ וקוץ הן בנגלה הן בנסתר. והרי מגילת אסתר מכלל ספרי קודש שצריך תלמיד חכם להיות בקי בהם.

מג ליקוטים לפורים בסוף הספר (לפני "קדושה ראשונה"): לתרץ קושיית התוספות במסכת מגילה דף ד' דאיתא התם, אמר ר' יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמא את הידים, ופריך, למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה, והא אמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה, ומשני נאמרה לקרות ולא נאמרה לכתוב. והקשו התוספות, כיון דאמר שנאמרה לקרות ולא לכתוב אם כן יקרא בעל פה. וקשה איך פליג שמואל על משנה שלימה דלקמן דף י"ח קראה על פה לא יצא ולשמואל מותר לקרות על פה. ויתורץ בעז"ה, דודאי כל אדם מחויב לספר לברך ולהודות להש"י על נס שעושה לו הש"י וכמו שמצינו במסכת ברכות פרק הראה וכן הוא בש"ע אורח חיים סימן ר"ח, כשמגיע למקום שנעשה לו או לאבותיו נס צריך לברך, ואם כן כשקורא המגילה ומפרסם ניסי הש"י בודאי עושה מצוה בקריאה זו שקורא במגילה לפרסם ניסי הש"י, אבל זו המגילה אינו עדיין בכלל תורה וכתובים שיהא חשוב כאלו עוסק בתורה ולקיים בזה והגית הן לטמא ידים הן לשאר דברים להציל מדליקה כגופי תורה עד שיאמר ברוח הקודש שיכנס בכלל הכתובים ולהיות כגופי תורה לכל הדברים. והשתא יתורץ קושיית תוספות על הגמרא, שמשני אליבא דשמואל שסובר שנאמרה לקרות ולא לכתוב, והקשו איך יכול לקרות על פה זה אינו שבדודאי בזה שנאמרה לקרות נאמרה גם כן שיהא

אפשר לקחת את שניהם יחד). כיוצא בכך, אי אפשר לקיים מקרא מגלה ותלמוד תורה יחד בגלל הכוונה הנדרשת.

זהו תירוץ מאד חשוב. למה שמים אותו בדעת? כוונה. "אם אין דעת הבדלה מנין"^{לט} – סברא שצריך הבדלה למה מכוונים. הכל דעת, כי יש פה הבחנה, מעשה אחד לא חל על שני שמות, וצורך בכוונה – הבחנה שכולה אומרת דעת.

חסד: ספור המגלה נכתב למצוות ואינו תורה

התירוץ הרביעי הוא המפורסם והקשה ביותר, מובא בשו"ת בית אפרים^מ – שו"ת חשוב שכולם, גם החסידים, אהבו. צריך לראות לשונו, אבל בקיצור משמע מדבריו שכל מגלת אסתר נכתבה ונכללה ב-כד ספרי תנ"ך אך ורק כדי לקרוא מגלה, והיא שונה מהותית מכל התורה כולה. המגלה היא ספר שכולו סיפור, שיש מצוה לספרו בפורים. אסתר בקשה "כתבונ לדרות"^{מב} – שיהיה קבוע בכתובים, אף שמצוותו רק פעם בשנה, ורק לשם כך הוא נקבע בתנ"ך, אך מצד עצמו אינו תלמוד תורה.

לט עפ"י ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב.

מ ס' סח:

ומכל מקום כשקורין בה אין בה רק משום קיום מצות קריאה, שהקריאה אינה כדי להתלמד רק למען יספרו לבניהם דור אחרון אשר הגדיל ד' לעשות עמנו ופרסום תקפו של נס, ואינו דומה לשאר נביאים וכתובים שנאמרו ברוח"ק ומסרום לעם ד' בתורת דברי קבלה כדברי תורה ללמוד בהם ולתכלית זה הם כתובים ומסורים לעם ה' אלה. משא"כ במגילה שניתן לכתוב לשם מצות קריאה ואין מקיים מצות ת"ת בקריאתה רק מצות חכמים בקריאתה לבד ולכן אפילו הלוועז ששמע אשורית יצא ואם הוא קורא המגילה באמצע השנה אף אם מבין מה שקורא אינו דומה לקורא בנביאים וכתובים שניתנו ללמוד ולא לשם מצות קריאה בלבד.

מא מגילה ז,א.

"עולם חסד יבנה"^מ – המבואר בחסידות^מ

שיש לבנות את מדת החסד לצורך העולם – ולכן הקריאה צריכה להיות מתוך הכתב כהלכה וכו', כדברי הקדושת לוי, ודוק).

גבורה: קטיעת רצף הלימוד בענין אחר
הדין הוא שכל מצוה שאינה נעשית על ידי אחרים מבטלת תלמוד תורה^מ, אז מה החידוש שמצות תלמוד תורה נדחית ממקרא מגלה?! לאידך, ברוב המצוות שזמנן אינן עובר – שאוכל לקיימן אחר כך – לא מפסיקים באמצע ת"ת כדי לקיימן. לכן, מתבקש להסביר – דבר פשוט, שיוצא מכמה אחרונים, אך לא ראיתי מי שכותב כך ממש בפירוש – שמדובר כאן בהליכה לשמוע מגלה בבית כנסת ממש כשאני באמצע שיעור, באמצע כתיבת חידוש תורה.

התירוץ מבוסס על התוספות על אתר^מ, שמסבירים כי הדין שמבטלים עבודה במקדש בשביל מקרא מגלה הוא רק בעבודה שאפשר לעשותה אחר כך – שאפשר לדחות – אך אחרת לא מבטלים. כך נאמר בדרך כלל לגבי תלמוד תורה – עלי לבטל תורה כדי לקיים מצות עשה שלא נעשית על ידי אחרים, אבל אם אוכל לעשותה אחר כך אגמור את השיעור ואז אלך לקיימה. אבל כאן, שיש מצוה לשמוע את המגלה גם בצבור – כפי שנראה בתירוץ הבא – עלי לבטל את המצוה של לימוד ברצף וללכת לשמוע מגלה (אמנם בשעה שאני מקיים את המצוה שאי אפשר לקיימה על ידי אחרים איני לומד תורה, וכאילו בטלתי ת"ת לחלוטין באותה שעה – דבר שאי אפשר להשלים – אך לתירוץ זה מקרא מגלה עצמו

להבין את דבריו.

הווארט בקיצור הוא שמגלת אסתר היא יותר סיפור מאשר תורה. כמה תורה שלא תעמיס על מגלת אסתר, היא נשארת סיפור – הסיפור שבה יותר טוב... כתוב בתניא^מ שספורי המעשיות בתורה הם יותר גבוהים מכל התורה. אחרי שנגמור את הפרצוף נחזור לכתר ונעמיק בכך עוד, אבל בינתיים נשים את התירוץ בחסד, שפנימיותו אהבה – יהודים אוהבים סיפורים. אין יותר חביבין מספורי צדיקים, חביבין עלי סיפורי צדיקים יותר מכל דבר אחר בתורה.

בכל אופן, איך תתורץ קושית האבני נזר על כל הזמן ש'בזבזו' חכמים לדרוש את פסוקי המגלה? יש לומר שהוא על דרך "שיחת חולין של תלמידי חכמים" ש"צריכה לימוד"^מ – לימוד אמת, ככל לימוד תורה (כל שכן ממה שחכמים עיינו ובארו ענינים של "אמרי אינשי" וכיו"ב), שמתוכו מתגלים "רוין דרוין" (זו דרשת הע'יתון' של תלמידי חכמים...). גם הענין הזה שייך לספירת החסד – דרשת וסיפור חסדי השי"ת בעולם (ובסוד

בכתיבה ובכתב אשורית ובתפירות גידין הכל נאמרה ברוח הקודש רק שמואל סובר שלענין זה לבד נאמרה ברוח הקודש שיקראו אותה בצבור ומתוך הכתב ובתפירות גידין ושאר דיני מגילה הכל כדי לפרסם ניסי הש"י, הגם שבשאר ניסא אינו צריך רק לברך וכאן היתה המצוה ע"פ רוח הקודש לקרות בציבור מהכתב כתיקונו. תפירה בגידין ושירטוט. אבל לענין זה שיהא המגילה עצמה כגופי תורה ליכנס בכלל הכתובים שיהא מכ"ד כתבי קודש שהקורא בה כל השנה יהא כלומד תורה הן להיות המגילה מטמא הידים כקדושת תורה זה לא נאמרה ברוח הקודש, רק זה נאמרה ברוח הקודש דבשעת הקריאה יהיה כתובה לפניו כהלכתה בגידין ושרטוט ובשאר ימי השנה איננו בכלל כ"ד ספרי הקדוש לטמא את הידים וליתר הדברים. ויתורץ קושיא והוא אמת.

מד תחלת קונטרס אחרון.

מה סוכה כא, ב.

מו תהלים פט, ג.

מז ד"ה "איתא במדרש תילים".

מח מו"ק ט, ב.

מט ד"ה "מבטלין".

קריאת המגלה בפני כל עם ישראל, בדיוק כמו מצות הקהל, בה המלך קורא את התורה בפני כל ישראל (מתאים להשנה, שנת הקהל, שהרבי רצה שנעשה "הקהל" כל השנה, ובפרט בפורים). דוגמה להקהל מן התורה, אם יש דוגמה בתורה של הקהל היא דווקא מקרא מגלה, שלכתחילה היה צריך לקרוא אותה בפני כל עם ישראל. כדי לעשות כזה מבצע מבטלים הרבה זמן. המושג בתורה הוא "תורה דרבים", יהושע בן נון, מול בית רבי – הנשיא, שיש לו ישיבה גדולה. מדברי הרמב"ם עולה^{נב} שאף נשיא הדור עם ישיבתו הגדולה, מאות ואולי אלפי תלמידים הכי גדולים, נקרא בפורים תורה דיחיד ולא תורה דרבים. רבים בפורים הם כל עם ישראל. מי שלומד עם כל עם ישראל הוא משיח^{נג} (שנולד מ"עד דלא ידע" של פורים).

להגיע לכל עם ישראל, לזמן יחד את כל בני ישראל, לוקח זמן – השליח שעוסק בכך מבטל הרבה תלמוד תורה. אם כן, בתירוף הזה נכללים כל ה'מבצעים' – מבצע מקרא מגלה על דרך חב"ד, כמו מי שהולך וקורא את המגלה כל היום בכל מיני מקומות. לא ברור שתלמיד בפנוביז' יפסוק שמותר לו לבטל כל היום תורה כדי להסתובב ולקרוא מגלה, אך זהו מנהג פשוט – כבר שמעתי ויצאתי ידי חובה, ואני ממשיך לקרוא לזכות עוד יהודי ועוד יהודי במצות מקרא מגלה בחג פורים. דברנו על הקהל אחד גדול, אבל כאן מבטלים תורה כדי פשוט להסתובב ולקרוא כמה שיותר.

התירוף הזה שייך לתפארת – ריבוי הגוונים של "תפארת ישראל"^{נד} – צריך לקבץ

הוא תורה, וההתבטלות היא רק מרצף לימוד התורה שלי, ודוק).

אם אני קוטע שיעור, לימוד שאני באמצעו – באמצע איזו סוגיא, באמצע העיון, זהו ענף לתירוף של רבי חיים, הגבורה ענף הבינה – ד – אני עלול לשכוח את כל מה שהייתי באמצעו. בשבילי זהו ממש בטול תורה, ואף על פי כן עלי לבטל את הלימוד שאני באמצע וללכת לשמוע מגלה – "מבטלין ת"ת למקרא מגלה". התירוף שייך לגבורה, שענינה קטיעה וחיתוך – הפסקה באמצע הלימוד.

תפארת: בטול ת"ת לצורך קריאת המגלה ברוב עם

בתפארת יש עוד סברא: יש אחד שיכול לקרוא את המגלה בבית – הוא יודע לקרוא את המגלה, ואפילו יש לו מנין בבית – אבל עליו לבטל תורה כדי לשמוע את המגלה בצבור^{נא}. לא נאריך, אבל כתוב באחרונים ששמיעת המגלה בצבור אינה הידור מצוה בלבד, כמו "ברב עם הדרת מלך"^{נב} בכל מצוה, אלא חלק מעצם המצוה – מה"פרסומי ניסא". נכלול בכך גם מקרה שאתה גבאי של בית הכנסת, ואתה צריך להביא צבור – אתה שליח של הרבי, ואתה צריך להביא צבור – הדבר לוקח כמה שעות טובות, שבהן אתה מתבטל מתלמוד תורה. צבור גדול הוא תפארת, הקהל. אין לנו זמן להאריך, אבל המושג רבים בפורים הוא כמו הקהל – לומדים זאת מיהושע בן נון. יוצא מהסוגיא בגמרא שהכי לכתחילה, ה'לימיט' שצריך לשאוף אליו, הוא

נ ר"ן ד"ה "אמר רב":

דמצינו מן המובחר לקרותה עם הצבור משום פרסומי ניסא ולפיכך בשעה שהצבור קורין מבטלין עבודה ות"ת ובאין לשמוע עם הצבור ואע"פ שיש בבהמ"ד אפי' מאה כשל בית רבי משום דברוב עם הדרת מלך.

נא משלי יז, כח.

נב ראה קושית הלח"מ להלכות מגילה פ"א ה"א ותירוץ – עפ"י דברי המאירי על אתר – בספר הקובץ על הרמב"ם.

נג ראה לוח "היום יום" ר"ח מנחם-אב.

נד איכה ב, א.

הוא עוד לא שמע. מה צריך לעשות? האם על הרב להקריב את עצמו ולא לשמוע מגלה כדי ללמוד עם התלמידים? אם אף אחד לא שמע – נטייל לבית כנסת או שנקרא כאן, אבל התלמידים כבר שמעו. הוא אומר שהרב צריך לצאת מהשיעור – 'סליחה תלמידי היקרים, אני צריך לשמוע קריאת מגלה'. הרב הולך וצריך להמשיך ללמוד לבד – הכיף של השמיעה מהרב נגמר. הרש"ש לא היה חסיד, ובכל אופן תירוצו קצת חסידי – כשהרב יוצא ישנו בטול תורה של התלמידים.

למה תירוצו שייך ליסוד? כי ההשפעה היא ביסוד. מהו תלמוד תורה כאן? ההשפעה, הכיף של הרב שמלמד את התלמידים – הכיף שיש בזרימה מהרב לתלמידים קשור ליסוד, ומפסיקים את הזרם כדי לשמוע מגלה.

מלכות: בטול תורה ללועז בשמיעת מגלה בלשון הקדש

אחרון אחרון חביב הוא תירוץ המלכות (השייכת בכלל להלכה): כתוב שהלועז – שאינו מבין לשון הקדש, לומד תורה באנגלית או ברוסית או בהודית, ואין מי שיקרא לו מגלה בשפה שלו – יוצא ידי חובה בשמיעת המגלה באשורית, אף שאינו מבין אף מלה¹¹. אם לא היה הולך לשמוע את המגלה הוא היה מקיים מצות תלמוד תורה בלשון שלו – אפשר ללמוד תורה בכל שפה – אבל הוא הולך לשמוע מגלה בלי להבין אף מלה.

תפקיד המלכות הוא לקרב את התחתונים, את אלה שלא מבינים לשון הקדש, העולמות התחתונים. כלול בכך גם גיור גרים – זהו תירוץ מצוי ביחס לגרי צדק, שמבינים רק את שפתם. אם כן, התירוץ העשירי שייך למהפכה הרביעית.

את כל סוגי היהודים למקרא מגלה, מחרדים עד חילונים, כולם יחד. כמו שביום כפור אנחנו מתירים להתפלל עם העברנים, כ"ש וק"ו בפורים (כנודע שיום הכפורים הוא רק כמו פורים), ולשם כך מבטלים תלמוד תורה.

נו"ה: בטול תורה בהליכה לשמיעת מגילה בבית כנסת

כנגד הנצח וההוד נשים תירוץ אחד. כתוב בפירוש¹², וכמה מהאחרונים אומרים שזהו התירוץ הפשוט, שכל אדם – גם אחד שלא יודע לקרוא בעצמו וגם אחד שיודע – צריך ללכת לבית כנסת לשמוע מגלה, ובהליכה יש הרבה בטול תורה. הליכה שייכת לשתי הרגלים, נצח והוד. אפשר לומר שהליכה יותר קרובה שייכת לנצח והליכה יותר רחוקה להוד (על נצח והוד נאמר "שלוש שלום" [יסוד] לרחוק [הוד] ולקרוב [נצח]¹³).

יסוד: בטול השפעת הרב לתלמידים (ששמעו מגלה) לצורך מקרא מגלה

התירוץ שנשים ביסוד קצת דומה לתירוץ הגבורה, אבל הוא שונה. הזכרנו בהערה את התירוץ הראשון של הרש"ש על הגמרא, על דרך תירוץ החכמה, אבל יש לו תירוץ שני¹⁴ – שמדובר במציאות, היכי תימצא, בה רב לומד עם תלמידים שכבר שמעו את המגלה, אך

נו רבי יעקב לנדא (בן הנודע ביהודה) בית אפרים ס' סז: ואם באנו לומר כי הכנופיה וההילוך למקום הועד לשמוע מקרא מגילה בעת ההיא מבטלין מן התורה, ולכאורה לישנא דגמרא משמע כן ממה שאמרו ובאין לשמוע מקרא מגלה אשר תיבת ובאין הוא כמו שפת יתר והיה מספיק לומר מבטלין ת"ת לשמוע מקרא מגלה.

נו ישעיה דז, יט.

נז וזה לשונו:

גם י"ל כגון הרב שלומד עם תלמידים והמה כבר שמעו מ"מ והרב עדיין לא שמע שיבטל הרב וילך לשמוע מ"מ אף שע"ז זה יבטלו התלמידים.

נח שו"ע או"ח תרצ, ח.

שכל התורה של העולם הזה הבל בפני תורת משיח^{טו}).

סיכום

התירוץ האחרון הוא ההשראה של כל חג פורים – יש במגלה בטול תורה למעלייתא, בבחינת "פעמים בטולה של תורה זהו קיומה", כאשר חוזרים לשרש שמעל התורה, וממנו נמשכת התורה של כל השנה. צריך להתבונן איך השרש והכלל של התירוצים – הכתר נקרא "כליל" – מתבטא בכל התירוצים, איך בכל אחד יש גוון של בטול ענין מסוים בתורה, שבסופו של דבר יתקיים ויתחדש דווקא מתוך המעלה של מקרא מגלה. ולסיכום התירוצים:

כתר

התורה בטלה במגלה

בינה

חכמה

בטול למוד חדש בטול תורה באיכות (עיון)

דעת

כוונה לצאת יד"ח מגלה ולא ת"ת

גבורה

חסד

ספור המגלה נקבע למצותו קטיעת רצף הלימוד

תפארת

בטול תורה לצורך קריאה בצבור

נו"ה

בטול תורה בהליכה לקריאה

יסוד

בטול הוראת הרב לתלמידים

מלכות

בטול תורה ללועז במקרא מגלה בלשה"ק

כתר: כל התורה בטלה כשרגא בטיהרא בפני קריאת מגלה

נחזור לכתר: הכתר הכי דומה לתירוץ החסד

– מעלת הסיפור לגבי התורה. הרי בפורים יש מושג של בטול המובא תמיד בחסידות, לא ביחס לתלמוד תורה אלא בהקשר למאמרי חז"ל שכל המועדים בטלים וגם כל הכתובים בטלים חוץ ממגלת אסתר. מדברי הבית אפרים משמע שיש, כביכול, גריעותא במגלת אסתר ביחס לשאר הכתובים, אך כתוב שכל הנ"ך בטל חוץ ממגלת אסתר^{טז}, שכל החגים בטלים חוץ מפורים^{טז}. איך מסבירים זאת בחסידות^{טז}? לא שלא יהיו מועדים, לא שלא יהיה פסח, אלא "שרגא בטיהרא מאי מהניא?"^{טז}, מה הנר מועיל באור השמש? אור קטן בתוך אור גדול, שלא שמים אליו לב כלל.

אם נקח את המשמעות הזו, יצא לנו עוד תירוץ – התירוץ של הכתר: בדיוק כמו שכל הכתובים בטלים חוץ ממגלה וכל המועדים בטלים חוץ מפורים – כל התורה כולה בטלה בתוך מקרא מגלה, ובכך "מבטלין תלמוד תורה למקרא מגלה" (שעולה בטל ברבוע; "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת" עולה בטול ברבוע!).

זהו תירוץ של כתר עליון, אבל הוא הכי דומה לחסד. בחסד זו הגריעותא של מגלת אסתר – לכן האבני נזר קופץ מדברי הבית אפרים, שכאילו מוריד את המגלה למטה מכל התורה – ובכתר היא-היא הנותנת, שהמגלה כל כך גבוהה שהכל בטל בפניה, כל התורה הבל בפניה (שהרי המגלה היא בחינת תורת משיח, "תורה חדשה מאתי תצא"^{טז}),

נט ירושלמי מגלה פ"א ה"ה.

ס מדרש משלי ט, ב.

סא תו"א צ, ד (ובכ"ד).

סב חולין ס, ב.

סג ויקרא רבה יג, ב (עפ"י ישעיה נא, ד).

סד קהלת רבה יז, א.

תהליך הקריאה

מעין גנים – נקודה חסידית בפרשת ויקרא

קריאה קודם לדבור

טיפוס לכל קריאות ה' למשה, לפני כל דבור אמירה או ציווי, והן המלמדות על כללות פעולת הקריאה במשה.

הכנעה, הבדלה, המתקה

מסתבר ששלשת אבות-טיפוס הקריאה הם תהליך בתוך הקריאה עצמה. כמו בכל תהליך מתוקן, ראוי להקביל את השלבים לסדר שלמד מורנו הבעש"ט¹ – הכנעה-הבדלה-המתקה. ואכן, לפעולת הקריאה על משה יש שלשה 'ציורים' כלליים שונים – כנגד הכנעה-הבדלה-המתקה – המופיעים במעמדים שנזכרו:

הקריאה דורשת ממשה להתכונן לדבור, דרישה הפועלת בו הכנעה בשומו אל לבו עד כמה אין הדבור טבעי לו במצבו (שעל כן דרושה לו הכנה) – הכנעה זו שחש משה היא ההכנה להשראת הדבור האלקי.

הקריאה מבדילה את משה מסביבתו – כשדווקא הוא 'נקרא בשם' ונבדל מהאחרים – והוא חווה בקריאה תהליך חדש ולא מוכר המתחולל בו ומכשירו לקבלת הדבור (תהליך הנבדל ממנו עצמו ומפעם בו כנשמה בגוף²). הקריאה נותנת במשה כח חדש לפעול על כל סביבתו ולהמתיקה – מתוך המתקתו שלו והתעצמותו המלאה עם אותו כח – ובשל יכולתו להתעצם עם המסר האלקי ולהעבירו גם לכלל הוא זוכה לדבור.

חומש "ויקרא" פותח בקריאת ה' אל משה לאחר שהוקם המשכן – תחילת דבור ה' עם משה באהל מועד. מהי מהות קריאת ה' למשה לפני שהוא מדבר עמו? בפשטות, הקריאה מזמינה את משה להכנס לאהל מועד, לאחר שבסיום הקמת המשכן נאמר "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד הוי' מלא את המשכן. ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד הוי' מלא את המשכן"³ – על רקע אי-יכולת משה לבוא למשכן נדרשת קריאה שתזמין אותו להכנס ותתן לו כח לכך. כלומר, תפקיד הקריאה לתת למשה את הדרוש לו – כח מסוים או חויה מסוימת – כהקדמה לדבור שהוא עתיד לשמוע.

חז"ל דרשו ש"לכל דברות ולכל אמירות ולכל ציווים קדמה קריאה"⁴, אך בפשטות מופיעה בתורה קריאת ה' אל משה רק בשלשה מעמדים – בסנה ("ויקרא אליו א-להים מתוך הסנה ויאמר משה משה"⁵), בהר סיני ("ויקרא אליו הוי' מן ההר"⁶), "ויקרא הוי' למשה אל ראש ההר"⁷, "ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן"⁸), ובכניסה הראשונה לאהל מועד שבפרשתנו. מובן, אם כן, ששלש קריאות מפורשות אלו הן אבות-

מהתוועדות מוצש"ק אור לה' אד"ש ה'תש"ס. נרשם ע"י איתאל גלעד.

א שמות מ, לד-לה.

ב ראה רש"י ויקרא א, א (עפ"י תו"כ).

ג שמות ג, ד.

ד שם יט, ג.

ה שם פסוק כ.

ו שם כד, טז.

ז כתר שם טוב (קה"ת) אות כח.

ח הכנעה-הבדלה-המתקה מקבילים לעולמות-נשמות-אלוקות ולהשתלשלות-התלבשות-השראה – התלבשות הנשמה (נשמות) בתוך גוף (עולמות) מתאפשרת דווקא משום שיש הבדלה של אין-ערוך ביניהם.

המבטאת את היחסים הקרובים והמתוקים בין ה' לישראל עם קרובו (עד שביכולת הקרבתו להמתיק חטאים-החטאות במערכת היחסים הזו ולכפר עליהם). כאן מורגשת בקריאה החיבה למשה, וכניסתו לפני ולפנים – למקום בו נועד ה' עם עמו – נובעת בטבעיות מיכולתו להתעצם עם המסר האלקי ולהעבירו בשלמות לעם ישראל.

בין הסנה לאהל מועד נמצא מעמד הר סיני – שוב אין השכינה מתגלה ב'הכנעה' בסנה, אך גם אינה שורה בעולם במשכן ראוי לה – השכינה יורדת לעולם, אך עדיין כמרחפת למעלה מ-י"טפחים³, כנשמה נבדלת מהגוף. התורה שניתנה בסיני כולה הבדלה, הצבת מחיצות והגדרת הגבולות בין הקדוש והרצוי לטמא ולאסור. בקריאה בסיני מודגשת נבדלות ה', כשהעם מוזהר "אל ייהסר לעלת אל הוי"י"⁴. מבחינת משה מודגשת בקריאה זו הבדלתו מהעם, כשמפעמים בו כחות חדשים שמאפשרים לו לעלות אל האלקים⁵.

יב סוכה ה, א.

יג שמות יט, כד.

יד והנה, דווקא במעמד הר סיני, שכנגד ההבדלה, נזכרו שלוש קריאות (שצוטטו לעיל), דבר המתאים למופץ הכולל בתוכו את שני הקצוות, את שני הצדדים ביניהם הוא מבדיל – את הצד המוכנע (המתבטא בהכנעה שבהבדלה) ואת הצד המתוק-ממתיק (המתבטא בהמתקה שבהבדלה). ונפרט: בקריאה הראשונה לא מודגש יחודו של משה אלא רק שליחותו לעם (ובכך "מוכנע" משה לעם), שתוכנה דרישה להכרת תודה ולקבלת עול מלכות שמים מצד ישראל (שתי תכונות הנובעות מהכנעה); בקריאה השנייה דורש ה' את הבדלת העם מההר ומודגשות המחיצות המיוחדות למשה לאהרן ולכהנים – זו קריאה מובהקת של הבדלה בקרבה לה' (שמדגישה את הבדלת משה מהעם); בקריאה השלישית אין כבר התייחסות לעם אלא רק חיבה וקירוב אל משה – קריאה זו פועלת במשה המתקה פנימית גמורה ומאפשרת לו להכנס למחיצת השכינה ומלאכי השרת.

[ולשלמות המבנה: הקריאה השלישית נדרשת (יומא ד, ב) בשלשה אופנים כנגד המתקה-הבדלה-הכנעה (למעלה למטה): "לא בא הכתוב אלא לחלוק כבוד למשה"; "לא בא הכתוב אלא למרק אכילה ושתייה שבמעיו לשומו כמלאכי השרת"; "לא בא הכתוב אלא לאיים עליו כדי שתהא תורה ניתנת באימה ברת ובזיע", וד"ל].

ובתמצית: קריאת-הכנעה פועלת עבודה של משה בינו לבין עצמו, קריאת-הבדלה מציינת כח המפעם במשה, וקריאת-המתקה מתייחסת לכחו לתקן את החוץ.

שלשת המעמדים

שלש החוויות מופיעות אצל משה בשלשת המעמדים שנוכרו, והן נגזרות באופן ברור מתוכן המעמד כולו וממצב ישראל (ויחס ה' אליהם) בכל אחד מהמעמדים:

ההבדל בין הקריאה בסנה לקריאה באהל מועד נדרש בחז"ל בפירוש⁶, והם מציינים שבסנה יש חציצה בין ה' למשה ואילו באהל מועד אין כל חציצה כזו: "בסנה משל למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על עבדו וצוה לחבשו בבית האסורין, כשהוא מצוה את השליח אינו מצוה אלא מבחוץ. אבל באהל מועד, כשהוא שמח בבניו ובני ביתו שמחים, כשהוא מצוה את השליח אינו מצוהו אלא מבפנים, כמי שהוא מושיבו בין ברכיו וביד אדם על בנו".

במעמד הסנה מורגש צער ה', המזדהה עם מעמדם הכנוע של ישראל – "עמו אנכי בצרה" – וה' נותן ביד משה מסר של כעס שנועד להכניע את פרעה. לכן, גם המסר האישי למשה בקריאה שבסנה הוא "של נעליך מעל רגליך"⁷ – מסר המחדיר במשה הכנעה עד שהוא ירא מהביט אל ה'.

לעומת זאת, במעמד השראת השכינה באהל מועד מורגשת המתקה גמורה – ה' מקרב את ישראל בתכלית (ומוחל להם על מעשה העגל) בהשראת שכינתו בתוכם. תוכן הדיבור בקריאה זו הוא עבודת הקרבתו

ט ראה ויקרא-רבה א, טו; תנא דבי אליהו פ"ו.

י תהלים צא, טו. ראה שמות רבה א, ה.

יא שמות ג, ה.

א זעירא

שכבר ימצא את יכולתו ויהיה כמשה או גדול ממנו. ה-א זעירא בקריאה מגלה על הכנעת משה בפני כל יהודי, תוך בטחון במעלתו עליו (ורק 'שאלה של זמן' עד שיכולתו תצא מהכח לפועל והוא ידבר עם ה' תחתיו).

משמתברר למשה שהוא נקרא אל ה', ואין אחר תחתיו, מפעמת בו תחושת שליחות. כיון שברור לו שהדבור האלקי לא מתייחד אליו בשל מעלתו אין הוא תופס את הדבור כמכוון אליו אלא כעובר דרכו לעם. הקריאה מחדירה במשה תחושת שליחות, הוא נבדל מהעם בכך שמתגלה בתוכו כח נבדל ממנו – כח המשלח הדוחף אותו לדבר לעם. רק מי ש'נקרא' וחש כשליח זוכה לשמוע את הדבור האלקי – שלא מתייחד אל חכם או אל עובד, אלא אל השליח המתמסר.

אכן, אמונו המלא של משה בעם (שגורם לו הכנעה כלפיהם) והתמסרותו כשליח אליהם (תוך גילוי הכח האלקי הנבדל מתוכו) מעניקים בסוף לעצם אישיותו כח להמתיק את המציאות כולה באור ה' – אז הקריאה מזכה אותו בכח להעביר הלאה את הדברים לכל ישראל עד למקומם שלהם. הוא זוכה ל-א זעירא שיש בה כח לגלות שה' קרוב גם לחוטאים ו"ימינו פשוטה לקבל שבים" תוך 'מיזעור' והצטמצמות להושיטה גם למקומם שלהם ולהעלותם משם.

כפי שהוזכר, מ"ויקרא" דרשו חז"ל שלכל דבור קדמה קריאה, ולכן מובן שב"ויקרא" כלולות כל הקריאות. אכן, בחסידות נתפרשה ה-א זעירא ב"ויקרא" בשלשת מובני הקריאה העיקריים: בטוי להכנעה ו'מיזעור' שיש במשה כשהוא נקרא אל ה'; בטוי לכח אלקי נבדל ש'ממוזער'^{טו} כדי לחדור למשה ולפעם בתוכו; בטוי לכח משה להתעצם עם דבר ה' ול'מזעור' כדי להחדירו לישראל. שלשה כיוונים אלו מתפרטים בספרי החסידות לעשרות גוונים שונים.

מכיון שהוזכר לעיל שחיות משה בקריאות תלויה במעמדם של ישראל, נביא פירושים בהקשר זה:

מדוע נצרך משה בכל פעם לקריאה מחדש? כל עבודת משה היא בדרך של "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש"^{טז} – אין הוא חש שהדבור האלקי מגיע לו יותר מלשאר ישראל, ורק כשמתברר לו שאין איש מבלעדי שידבר עם ה' הוא נכנס לקדש. באהבת ישראל שלו ברור למשה שכל יהודי יכול לדבר עם ה' כמוהו, ליזכות למדרגתו וליותר, ולכן הוא מצפה כל פעם שלא הוא יקרא אל הקדש אלא יהודי אחר

טו על דרך "ניצוץ קטן בורא" המתלבש בתוך "ניצוץ קטן נברא" (ע"ח שמ"ב פ"א).
טז אבות פ"ב מ"ה.

טעם מצוה ויקרא – מצות עדות

עצמה^א). אמנם לומדים מהפסוק גם את עצם המצוה להעיד, גם בלא שבועה וגם בדברים שאין חייבים עליהם קרבן (כמו דיני נפשות ואיסורים, וכמו עדות על קרקעות).

עיקר הדין שיש חיוב להעיד מפורש במשנה במה שאומרים לעדים בדיני נפשות, לאחר שמאיימים עליהם אם יעידו שקר – "ושמא תאמרו, מה לנו ולצרה הזאת? והלא כבר נאמר 'והוא עד או ראה או ידע אם לוא יגיד וגו''^ב, ופירש רש"י "עליכם מוטל חובה ונשיאות עון אם לא תגידו מה שראיתם". וכן נאמר בגמרא^ג ששני עדים חייבים מדאורייתא להעיד, ואם לא העידו (בדיני ממונות) חייבים בידי שמים.

והקשו התוספות, הרי בפסוק מדובר כשיש שבועה, ומניין שיש חיוב להעיד גם בלא שבועה? ותירצו שפירוש הפסוק הוא "ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה [דהיינו שבועה]" בדבר ש"אם לא יגיד ונשא עונו [גם בלא שבועה]", ומפרשים^ד שההוכחה לזה היא כיון שהיה צריך לומר "ישא עונו" אלא כתוב "ונשא עונו" לומר שגם בלי השבועה יש עוון. והרשב"א פירש שלא יתכן שחיוב הקרבן הוא רק בגלל השבועה, שהרי העדים חייבים גם כאשר התובע השביע אותם בבית דין ולא ענו 'אמן' אלא רק כפרו, ונמצא שהם לא נשבעו כלל, ולכן ודאי שבעצם הכפירה יש עבירה. ובשאלתות^ה מפורש שהדבר נלמד ממה שנאמר "ונפש כי תחטא" לפני "ושמע קול

"וּנְפֶשׁ כִּי תַחֲטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהָיָה עַד אוֹרְאָה אוֹ יָדַע אִם לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ"^א. לדעת הרמב"ם^ב זו מצות עשה במניין תרי"ג "שציונו להעיד בבית דין בכל מה שנדעהו. בין שיהיה בו מיתת מי שהעדות עליו או הצלתו, הפסד ממונו או הרוחתו, אנחנו חייבים להעיד זה כלו ולהודיע הדיינין מה שראינו או שמענו"^ג. "ואתם עדי נאם הוי' ואני אל"י – ישראל מעידים על יחוד ה' באמירת "שמע ישראל"^ד ערב ובקר, כמו שרמוז באות עי"ן רבתי של "שמע" ודל"ת רבתי של "אחד" המצטרפות למלה **עד**^ה, "עד ה' בכס". עדות באה מתוך ידיעה – "והוא עד או ראה או ידע", אותיות **דע** של ידיעה לעצמו הופכות לאותיות **עד** של עדות לאחרים, וכן העדות של שמע ישראל באה מתוך ידיעה, "וידעת היום". אדם שראה והוא מכחיש שידוע עדות לחברו נקרא 'כופר' – וכן המתכחש לעדות על יחוד ה' נקרא כופר.

מקור המצוה

עיקר הפסוק מדבר על קרבן שבועת העדות (לשון חז"ל, כמו פרק "שבועת העדות" במסכת שבועות), כמו שפירש רש"י "ושמעה קול אלה – בדבר שהוא עד בו, שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיעיד לו", ואז חייב קרבן עולה ויורד (ודין קרבן עולה ויורד נמנה כמצוה בפני

רשם יוסף פלאי.

א ויקרא ה, א.

ב ספר המצוות מ"ע קעח.

ג ישעיה מג, יב.

ד דברים ו, ד.

ה זוהר ח"ב קס, ב; ח"ג רנח, א. בעל הטורים דברים ו, ד.

ו שמואל-א יב, ה.

ז ספר המצוות לרמב"ם מ"ע עב. חינוך מצוה קכג.

ח סנהדרין פ"ד מ"ה. בגמרא לז, א-ב.

ט בבא קמא נז, א "אילימא בבי תרי פשיטא דאורייתא הוא, אם לא יגיד ונשא עונו".

י סמ"ע חו"מ כח סק"ה.

יא פרשת ויקרא שאילתא סח (סט במהדורת העמק שאלה).

שהוא "מדין גמילות חסדים שחייבה תורה להעיד"^ט. כלומר, בדרך כלל גמילות חסדים אינה חובה גמורה, אבל הפסוק "והוא עד..." אם לא יגיד" מלמד שבדבר זה יש חיוב לגמול חסד.

על הפסוק "לא תעמד על דם רעך"^כ נאמר בתורת כהנים שמי שידע עדות לחברו אינו רשאי לשתוק, הובא בשאלות וברמב"ם בספר המצוות^{כא} ובחינוך^{כב}, ופירושו הרמב"ם והחינוך שזה גם בעדות ממון.

עוד כתבו הפוסקים שבאמירת העדות לטובת חברו יש גם מצות השבת אבדה, אך נחלקו אם זהו חיוב גמור או רק מצוה^{כג}.

בדיני עונשים, דיני נפשות ומלקות, יש בהגדת העדות משום "ובערת הרע מקרבך"^{כד} ו"אפרושי מאיסורא". לפי החינוך זה נכלל במצוות עדות הכללית, ולשונו "בדיני נפשות ובעדות שאר איסורין שבתורה... וכן בעדות נפשות... או בעדות מכות... בכל זה חייב אדם לבוא מעצמו ולהגיד העדות לפני הבית דין כדי לבער הרע ולהפריש בני אדם מאיסור". אמנם מדברי הרא"ש^{כה} נראה שזהו חיוב בפני עצמו, ולא מדין "אם לא יגיד".

כתב הרמב"ם (על פי הגמרא^{כז}) "היה העד חכם גדול והיה בבית דין פחות ממנו בחכמה, והואיל ואין כבודו שילך לפניו עשה של כבוד תורה עדיף ויש לו להמנע. במה דברים אמורים בעדות ממון אבל בעדות שמפריש בה מן האיסור וכן בעדות נפשות או מכות הולך ומעיד שנאמר 'אין חכמה ואין תבונה לנגד

אלה" דהיינו שיש חטא גם בלי השבועה. ויש מפרשים שהדבר נלמד מהלשון "אם לא יגיד", שלפי לשון התורה היה צריך לומר "ולא יגיד"^{כח}. אמנם כל זה לא מספיק לרמב"ם, כיון שיש הוכחה לחטא ונשיאת עון כשאינו מעיד אבל עדיין אין מקור להחשיב זאת כמצות עשה. ובאמת, מהשאלות נראה שזהו איסור לא תעשה, וכן דעת הסמ"ק^{כט} שזהו איסור לא תעשה "שלא לכבוש עדותו". ובדעת הרמב"ם, יש מפרשים שהמצוה מפורשת במלים "והוא עד" – דהיינו "והוא חייב להיות עד באופן שיתקיים הדין על פי עדותו"^ל. ויש מפרשים^{לא} שפירוש הפסוק הוא "והוא עד או ראה או ידע" – אז יגיד [וזו המצוה] – "ואם לא יגיד ונשא עונו".

שבעה עניינים במצות עדות

במצות עדות מצאנו כמה וכמה עניינים: ראשית, עצם המצוה להעיד שנאמרה כאן – מצות עשה לרמב"ם ומצות לא תעשה לשאלות. בנוסף, נאמר בפרשת עדים זוממים "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'^{לב} ופירשו חז"ל "ועמדו שני האנשים, בעדים הכתוב מדבר"^{לד} – והגמרא^{לה} נוקטת בהקשר זה את הלשון "האי עשה", שזו מצות עשה להעיד בעמידה.

שנית, בתנאים מסוימים יש קרבן שבועת העדות.

בעדות שמועילה לחברו, המצוה להעיד שייכת לגמילות חסדים, כמו שכתב הרמב"ן

יב כמו שמבאר המלבי"ם, וכיו"ב בקרבן אהרן.

יג מצוה רלט.

יד תשב"ץ בזוהר הרקיע מצוה קלח.

טו פירוש רדב"ז תחילת הלכות עדות.

טז דברים יט, יז.

יז שבועות ל, א. וכן ברש"י עה"פ. רמב"ם הלכות סנהדרין פכ"א ה"ג.

יח שבועות ל, ב.

יט קונטרס דינא דגרמי.

כ ויקרא יט, טז.

כא ל"ת רצז.

כב מצוה רלז. וראה פתחי תשובה חו"מ כח סק"ד.

כג ראה נתיבות המשפט כח סק"א, קצות החשן שם סק"ג, שער המשפט שם סק"ב.

כד דברים יג, ו ועוד.

כה מכות פ"א סי' יא.

וגבורה (לא תעשה);

האיסור "לא תעמד על דם רעך" שיין לנצח. דם נקרא נצח^{כז}, וכן "לא תעמד" דורש מהאדם מסירות נפש להצלת חברו^{כח}, הבאה מתוך מדת הנצח;

העדות כדי לקיים השבת אבדה שייכת להוד. ספירת ההוד נוטה ללכת לאבוד, "הודי נהפך עלי למשחית" (ועוד, ההוד שיין לנקבה, "איהי בהוד", והאשה נקראת אבדה, הצלע שאבדה לאדם והוא מוצא אותה בנישואין);

קרבת שבועת העדות כנגד היסוד, כל שבועה שייכת ליסוד. היסוד מחובר לתפארת בהמשך אחד (בסוד "תולדות יעקב יוסף", "גופא ובריתא חשבינן חד") וכן מצות עדות כלולה בתורה בקרבן שבועת העדות;

חילול השם בהמנעות מעדות שיין למלכות. גילוי מלכות ה' הוא להרבות בכבוד שמים, ולכן אין מתחשבים בכבוד החכם לנגד זה. וכן המושג חילול, "ולא תחללו את שם קדשי", מתפרש בפנימיות על חלל הצמצום שנעשה במלכות דאין סוף (ו"שם קדשי" היינו "שם כבוד מלכותו").

ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב^{כט}. מכאן שבענייני איסורים ועונשים המנעות מלהעיד גורמת לחילול השם.

בפנימיות, יש לכוון עניינים אלו כנגד שבע המדות: המצוה להעיד כחיוב של גמילות חסדים, כנגד מדת החסד כמובן. החסד שיין ליסוד המים, הנמשכים ומשפיעים לכל, מדתו של אברהם אבינו, "חסד לאברהם", "זכור אב נמשך אחריו כמים";

"ובערת הרע מקרבך" כנגד מדת הגבורה. הגבורה שייכת ליסוד האש השורף ומבער את הקוצים;

עצם המצוה להעיד כנגד התפארת. נשמת התפארת היא הדעת (הנמצאת מעליה בקו האמצעי) ומאחורי התפארת מתחיל עולם הדבור, וכן מצות העדות היא להעיד-להגיד מה שידע בברור, "והוא עד [תפארת]... או ידע [דעת]... אם לוא יגיד [בעולם הדבור]", כאשר ה-ו הנוספת במלה "לוא" היא התפארת, כללות אות ו בשם הוי'. תפארת כוללת חסד וגבורה וכן במצוה להעיד כלול עדות לטובת חברו מדין גמילות חסד ועדות להעניש ולאפרושי מאיסורא מצד הגבורה. יש מחלוקת אם מצות עדות היא עשה או לא תעשה, מתאים לתפארת הכוללת חסד (עשה)

כו הלכות עדות פ"א ה"ב.

כז ישעיה סג, ג "ויז נצחם על בגדי".

כח ויש אומרים שחייב אדם להכניס עצמו בספק סכנה כדי להציל את חברו – ראה חו"מ סי' תכו בסמ"ע סק"ב ובפתחי תשובה סק"ב.

הסיפור החסידי

בין שבת זכור לפורים | רבי מנחם מענדל מווארק

מרחיבין דעתו

משקה צריך לוודא היטב שאין עמלק קטן בפנים, שאין שום ספק באמונה. על עמלק כתוב "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד" – הוא הקליפה שכנגד הדעת ("ראשית גוים" היינו ראש ל-ז' העממים שכנגד ז' מדות הלב). בכלל, רק מי שדעתו מתוקנת יכול לשתות. ידועים סיפורים אודות צדיקים שהיו פועלים את בטול השכרות – בפורים ובערב יום כיפור וכו' – ברגע אחד. אחרי הרבה שתיה הם נראו כשכורים, וכן רגע היו מכניסים בלבם יראת ה' טהורה וחוזרים לתכלית השפיות והפכחות (ואמרו על כך "יין קשה – פחד מפיגו"). יכולת כזו שייכת רק לבעל דעת רחבה (וכיוון שבדורות האחרונים אפילו הרבי הגביל את כמויות השתיה – כנראה שאנו לא מספיק ברי דעת בשביל לשתות). רק מי שקיים את "ואחריתו עדי אובד" יכול לשתות יין כדבעי, רק אז יש לו "דעת זקנים" הנהנים כדבעי מן היין (עד ליין המשומר בענביו מששת ימי בראשית).

איש לרעהו

לרבי הלל מפאריטש היה תלמיד שהיה דבק בו תמיד, ממש כמו בן, עד שכינוהו בשם 'ר' שלום ר' הלל' [ר' שלום של ר' הלל]. פעם אחת בפורים הביא ר' שלום משלוח מנות לרבו – יין ותפוח (כמנהג שנותנים מאכל ומשקה). רבי הלל עצמו קצת תמה ושאל את תלמידו – במשלוח מנות שמים יין, אבל מה הטעם לשים דוקא תפוח? ענה ר' שלום שתפוח ראשי תיבות "תגלון פתגמין ותימרון חידושא" [תגלו

מון רבי מנחם מענדל [מווארק] היה יושב עם החבריא שלו בערב יום כפור [בדומה למנהג חב"ד להגיע 'מתנדנדים' לסליחות, אחרי לקיחת משקה בהתוועדות, כך בווארק ובאמשינוב נהגו להרבות בשתיה לפני "כל נדרי", בערב יום כיפור, בו יש מצוה להרבות באכילה ושתיה]. והיו שותים גוזמאות 'מעד' [שיכר דבש] [בהיותו איש חלש – היה שותה 'שוואכערע משקאות', אולם אחיו מרן מהר"ד מאמישנאוו היה שותה 'שטארקערע משקאות'], והיה שם אחד [שלא מן החבריא] שביקש כוס 'מעד', ואמר לו מרן רמ"מ: "ווער וויל א גלעזל 'מעד' [= מי רוצה כוס 'מעד'] – פן יש בכס שורש פורה ראש ולענה..."

ועל פי עובדא זו ביאר מרן ז"ל [רבי יצחק מאמישנוב] ענין קדימת פרשת זכור לפורים [וכנודע שיום כפורים הרי הוא כפורים, כמו פורים]. היות שפורים הוא זמן שתיית יין, שזהו, כאמור, דבר נשגב, לזאת נדרש הקדמה לכך לעקור כל שורש פורה ראש ולענה – קליפת עמלק.

זהו סיפור הנוגע לתיקון הדעת. הביטוי "פן יש בכס ראש ולענה" נאמר בסוף התורה על יהודי שכלפי חוץ נראה בסדר, יהודי כשר, אבל בסתר אינו כזה – הוא עובד ע"ז, בלבו על כל פנים. בקבלה ובחסידות ה"שרש פורה ראש ולענה" נקרא קליפת עמלק – הקליפה הכי קשה. מורנו הבעל שם טוב מסביר ש-עמלק בגימטריא ספק, ולפני שתית כוסית

המדור מוקדש לזכות:

הרך הנולד יהודה ליב ש' יוליוס לרגל כניסתו לבריתו של א"א - ד' אדר ב. שיגדל להיות חסיד יר"ש ולמדן

שבסוף כל היהודים יגיעו לגן עדן, יושב על פתח גיהנם ומביא אותם לגן עדן. אין חסד גדול יותר מהבאת יהודים מגיהנם לגן עדן – "חסד לאברהם".

מה היה בסופו של רבי שלום? הוא האריך ימים הרבה אחרי פטירת רבו, ובסוף ימיו – כבר בתקופת נשיאות הרבי הרש"ב, תקופת תומכי תמימים – שבר ר' שלום את רגלו וכתוצאה מכך שכב כמה שנים מיוסר במטה. ר' שלום קבל את יסוריו באותן שנים באהבה, ותוך כדי הסבל רק אמר דברי תורה ונגן ניגונים (רבי הלל, רבו, היה גדול בניגונים וייחס להם חשיבות רבה בעבודת ה'), כמו חסיד גדול. רבי שמואל גרונם, המשפיע המפורסם בליובאוויטש (שעוד הכיר את רבי הלל, ואולי אפילו היה נכח באותה סעודת פורים בה התרחש הסיפור) אמר שבזמנו הוא תמה איך יתכן שרבי הלל מבטיח לרבי שלום כזו הבטחה לעולם הבא – לפי גירסה זו או זו – אבל כשהוא רואה איך רבי שלום מקבל את יסוריו באהבה הוא מבין שלחסיד כזה אכן מגיעה הבטחתו של רבי הלל.

דברים ותאמרו חידוש' – לשון פיוט האריז"ל לצפרא דשבתא.]. זהו עניינה של סעודת פורים, ועניינו של היין – "נכנס יין יצא סוד" – ור' שלום נותן את התפוח כי רוצה לשמוע חסידות מרבי הלל. רבי הלל סבר וקבל ושפך חסידות עד דלא ידע.

בסוף הסעודה, כשהיו כולם מבושמים, החל ר' שלום לבכות בדמעות שליש לרבו ואמר – 'מה יהיה אחרי מאה ועשרים שלנו? אתה תשב בגן עדן ואני אשב בגיהנם? איני יכול – כל החיים אני דבוק בך, לא יוצא מ-ד' אמותיך. איך אסתדר בלעדיך?!'.

יש שתי גרסאות להמשך: הגרסא הכי פשוטה – ר' שלום המשיך ובקש, 'כמו שאני משמש אותך בעולם הזה שאזכה לשמש אותך גם בעולם הבא'. בגרסא שניה, יותר ציורית, ר' שלום בקש – 'תבטיח לי שתעשה חוט בין גן עדן לגיהנם, דרכו אוכל לשמוע מה אתה מדבר בגן עדן!'. לפי שתי הגרסאות, רבי הלל נענה לתלמידו ר' שלום והבטיח לו את אשר בקש. הסיפור הזה מבטא את מדת החסד של רבי הלל – כמו אברהם אבינו, שדואג

מענות ותשובות

שאלה:

מוצא פתח על פי שלחן ערוך (שכבר נקבע בכללותו כבית הלל) להקל במקרה מסוים ואילו השני אינו מוכן לסמוך, הלכה למעשה, על אותו 'היתר' וטוען שאין לחפש 'היתרים' ועדיף תמיד להחמיר, כהבנה הפשוטה של ההלכה בשלחן ערוך או כמנהג הפשוט של העדה אליה משתייכים.

חשוב להדגיש שמדובר כאן בבחירת רב פוסק, לא בקבלת חומרות יתרות על דעת עצמו. על קבלת חומרות אישיות מוסבר בפירוש בחסידות¹ שאל לאדם לקבל על עצמו חומרות יתרות שאינן שוות לכל נפש אלא אם כן ברור לו שהוא באמת שייך להן. רוב האנשים (בפרט צעירים) לא יכולים לקבוע בעצמם מה באמת שייך להם, והם זקוקים למשפיע חסידי שמכיר אותם היטב².

נתמקד בשני נושאים כלליים הנוגעים ביותר לבית היהודי: כשרות וטהרת המשפחה. בשני נושאים אלה מנהג חסידים ואנשי מעשה להחמיר (הרבה פעמים מעבר למה שכתוב בשלחן ערוך). בפסח, למשל, לא אוכלים אצל מי שאינו שומר על רמת הכשרות המקובלת על העדה (החוג או החסידות) אליה משתייכים (ואצל בעלי תשובה או 'מתחזקים' אמור הדבר אפילו במקום מצות כיבוד הורים).

ננסה להבין את העניין לעומק: ידוע בקבלה

אנחנו זוג צעיר וב"ה שנינו קבלנו חינוך חסידי. ידוע שלכל זוג צריך שיהיה רב פוסק שעליו הם סומכים בכל הנוגע להלכה למעשה. ישנם שני רבנים מורי הוראה שאנחנו מאד מעריכים, אחד נוהג להקל במקרים מסוימים והשני להחמיר. את מי עדיף לבחור כרב?

תשובה:

נתייחס רק לנקודה המופשטת של נטיה להקל בהלכה לעומת נטיה להחמיר: לפי הכלל הגדול שקבעו חז"ל, שבמקום ספק "שב ואל תעשה עדיף"³, מוטב, מן הסתם, להחמיר.

מאמר חז"ל "כח דהיתרא עדיף"⁴ אינו נוגע לפסיקת הלכה למעשה⁵, אלא רק משקף את חריפות שכלו של הרב המתיר למצוא פתח להיתר בהלכה⁶.

כמו כן, אין לדמות שאלה זו למחלוקת הכללית בין בית שמאי ובית הלל, בה הלכה כבית הלל הנוטים להקל, לגביה מסופר בגמרא שיצאה בת קול "אלו ואלו דברי אלהים חיים, והלכה כבית הלל"⁷. במקרה שלכם מדובר, מן הסתם, בשני רבנים המשתייכים לבית מדרש אחד (שני רבני 'בית הלל') שאחד

א עירובין ק, א.

ב ברכות ס, א. ובכמה דוכתי בש"ס.

ג ממשמעות רש"י דלקמן וכן הוא בפוסקים בכ"ד. ומה שמובא כמה פעמים בפוסקים "כח דהיתרא עדיף" כטעם להקל בפסיקה, אין זו כי אם לשון מליצה.

ד ראה רש"י ביצה ב, ב ד"ה "דהיתרא עדיף ליה".

ה עירובין יג, ב.

1 ראה קונטרס העבודה פ"ז (נתבאר בארוכה בשיעור ט"ו סיון ס"ט).

2 שיחת הרבי אודות הציווי "עשה לך רב" פרשת דברים תשמ"ו.

כל הסוכות המפוקפקות של כלל ישראל¹¹). בעל נשמה של עולם הבריאה אינו זקוק לעבודת האתכפיא באכילה (וכיוצא בזה), כי מתוך רוב שקידתו בעבודת ה' הוא פשוט 'שוכח' לאכול (כמו שמסופר על גדולי החסידים).

עיקר עבודת האתכפיא, המתוארת ומודגשת בספר התניא, ספר של בינונים, שייך לנשמות של עולם היצירה (כמבואר בכ"ד שמקום ה'בינוני' של התניא בעולם היצירה, מקום מלחמת היצרים). על הבינוני להגביר את הנפש האלקית על הנפש הבהמית במלחמה עצומה לכבוש את העיר הקטנה היא הגוף. זו עבודה בבחינת זכר (ז"א, "שית ספירן, מקננין ביצירה"), "דרכו של איש לכבוש"¹².

אך מי ששרש נשמתו מעולם העשייה הוא בחינת נוקבא ("מלכות מקננת בעשייה") – אין דרכו לכבוש, וממילא אינו שייך לעבודת האתכפיא כמו נשמות דיצירה (כמובן שמצד ההתכללות גם לו יש בחינת אתכפיא, מצד התכללות היצירה בעשייה, וכן בנוגע למדרגות הנעלות עוד יותר – בעשייה יש גם בחינה של בריאה וגם של אצילות, וכידוע מהרב המגיד ש"אצילות איז אויך דא"). אם כן, מה עיקר עבודתו בנוגע לתיקון תאות האכילה? לקבל על עצמו, בתמימות (שהיא פנימיות ספירת ההוד, "איהי [מלכות, עשייה] בהוד"), את כל החומרות הנהוגות בעדה אליה הוא משתייך, מבלי לחפש שום 'היתרים' כלל.

טבע ה"אשה יראת הוי"ו"¹³ (אשה כפשוטה, ונשמות דעשייה בכלל) להקפיד ביותר על חומרות בנוגע לכשרות המאכלים וטהרת המשפחה. אין בהקפדה זו מלחמה כלל, על דרך האתכפיא כנ"ל, אלא כולה בטבעיות,

שישנם ארבעה עולמות, אצילות בריאה יצירה עשייה, וישנן נשמות מכל אחד מארבעת העולמות, נשמות דאצילות וכו'. ככלל, רובא דרובא דנשמות דורנו, דרא דעקבתא דמשיחא, הן מעולם העשייה התחתון¹⁴, עליו נאמר "אף עשיתיו"¹⁵, עולם העשייה הוא מקום חרון אף של מקום (בהיות עולם העשייה התחתון, עולם של הסתר והעלם אלקות ביותר). יחסית לנשמות העולמות הגבוהים יותר, נשמות דעולם העשייה 'אטומות' 'להרגש' פנימי של אלקות (הן בעניני קדושה, כמו בשעת לימוד תורה, והן, וכל שכן, בעניני חולין) וממילא לעבודת ה' הפנימית כפי שהיתה מצויה בדורות הקודמים.

נדגים בנוגע לתיקון תאות האכילה: נשמה דאצילות חיה כולה ב'הרגש' פנימי של אלקות. גם (ודווקא) כשבעל נשמה דאצילות אוכל הוא מקיים, בטבעיות, ללא שום 'עבודה', "בכל דרכיך דעהו". בעל נשמה דאצילות אינו צריך לשבור את תאות האכילה ויכול גם להקל בהלכה בנוגע לאכילה. ואכן, מצינו אצל הרבה צדיקים גדולים, כמו מורנו הבעל שם טוב זי"ע, שבענינים מסוימים הקלו בהלכה¹⁶, שהרי על מי שקרוב לה' באמת נאמר "לא יאונה לצדיק כל אויב"¹⁷, שומרים עליו מלמעלה ואין הוא זקוק לשמירה מעולה מלמטה (ועוד, ועיקר, יש לו כוונות מיוחדות בקולות שלו, שאינן שייכות כלל וכלל לכל אדם, כמו שהבעש"ט העלה בסוכה שלו – ש'בקושי' היתה כשרה על פי ההלכה – את

ח שער הגלגולים הקדמה א. וראה שער הפסוקים איוב בסופו.

ט ישעיה מג, ז.

י משלי ג, ו.

יא וראה באורך מאה שערים חלק "אמרי קדש" מח (נדפס במאמרי אדה"ז הקצרים עמ' תקלא) אודות חומרות רבי וואלף קיציש שלא לאכול בשר אצל רבו הבעש"ט.

יב משלי יב, כא (וראה ע"ז לט, א ובכ"ד).

יג שיחת יום ב' דחג הסוכות תשכ"ז.

יד קידושין לד, א.

טו משלי לא, ל.

של הנשמות דעשיה, הוא במדת "רחום" ב-יג מדות הרחמים. ידוע מהרב המגיד^ט ש-יג מדות הרחמים מכוונות כנגד יג המדות שהתורה נדרשת בהן – "אל" כנגד "קל וחומר", "רחום" כנגד "גזרה שוה" וכו'. מדת "קל וחומר" מכונה "דין" בחז"ל, היינו לבוא מ"קל" ל"חומר", מקולא לחומרא (היינו הירידה בעולמות, כנ"ל). כאשר מגיעים ל"חומר" הופך החומר ל"רחום", מקור הרחמים של השי"ת על נשמות ישראל בכלל (לגאול אותנו בקרוב על ידי משיח הרוכב על אותו חומר), המדה המקבילה ל"גזרה שוה", כנ"ל, והיינו סוד שויון הנשמות שבעולם העשיה דווקא (בעולמות העליונים, עד עולם היצירה, עולם הרוח, "לא ראי זה כראי זה", כמו שנאמר ביהושע "איש אשר רוח בו"^כ שידוע ללכת כנגד רוחו של כל אחד ואחד^{כא}, "שכשם שאין פרצופיהם שווים כך אין דעותיהם שוות"^{כב}, ואילו בעולם העשיה, יחסית, "כל אפין [אף עשיתי] שוין"^{כג}), כולם 'נגזרו' בשוה ועל כולם לקבל את אותן גזרות-חומרות בשוה, ובפשיטות גמורה כנ"ל.

יט אור תורה בהעלותך אות קלז (ומצוטט כיסוד בכ"ד בספרי תלמידי המגיד).

כ במדבר כז, יח.

כא במדבר רבה כא, טו (ובכ"ד) – וראה גם בהקדמת ספר התניא (ספר לנשמות דיצירה, כנ"ל).

כב תוספתא ברכות פ"ו.

כג פתיחתא דאיכה רבתי, ט.

בבחינת "אזוי און ניט אנדערש" – 'ככה ולא אחרת' (ידועה ממורנו הבעל שם טוב קדושת השם ככה, ר"ת כתר כל הכתרים^{טז} – "נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן", כתר עליון בעולם העשיה דווקא). באמת אין כל קושי בקבלת החלטה להקפיד על כל החומרות בנוגע לפסח, לדוגמה. זהו עיקר התיקון, למעשה, של נשמות דעשיה (בקו של "סור מרע". בקו של "עשה טוב", עיקר עבודת נשמות דעשיה הוא פשוטו כמשמעו, להרבות במעשים טובים, להכין את הכלים בעשיה ממש לביאת הגואל בב"א). בקיצור, בעולם העשיה – 'חומרות בפשיטות' (בלשון החסידות^{יז} מדה זו נקראת "פרומקייט טבעית", ובה משתקפת "אלקות בפשיטות" בנשמות דעשיה).

נסיים בשני ווארטים על פי האמור על ביאת המשיח – "זכו עם ענני שמיא, לא זכו עני ורוכב על חמור"^{יח}:

"זכו" היינו על ידי עבודת הנשמות מהעולמות העליונים ו"לא זכו" היינו על ידי עבודת הנשמות דעשיה. משיח רוכב על חמור היינו שמשיח בא על ידי החומרות של הנשמות דעשיה.

ועוד, מקור חמורו של משיח, החומרות

טז כש"ט ח"א קסג.

יז קונטרס ההתפעלות בכ"ד (ועוד).

יח סנהדרין צח, א. וראה באורך במאמר "חמורו של מלך המשיח" בספר רוחו של משיח.

ברכות בחשבון

מתמטיקה בפרשת השבוע

וַיִּקְרָא אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּדְבֶר הוֹי' אֵלָיו מֵאֶהֱל מוֹעֵד לֵאמֹר. אֲדָם שֵׁת אָנוֹשׁ:

א. א זעירא

כל אות מאותיות האלף-בית מופיעה פעם אחת בתנ"ך כאות זעירא ופעם אחת כאות רבתי. הרבי הרי"ץ הסביר שהאותיות הזעירות רומזות לאופן בו האדם צריך לראות את עצמו ואילו האות הרבתי רומזת לאופן בו הוא צריך לראות את הזולת. האות הבולטת מיד בתחלת פרשתנו היא ה-א זעירא של "ויקרא". כפי שנראה היא רומזת לאופן בו ראה משה רבינו את עצמו בהקשר של הגילוי האלוקי אליו - "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" - מאהל מועד.

והנה, הסימן של פרשתנו (המופיע בחומשים בסוף הפרשה ומציין את מספר הפסוקים של הפרשה) הוא **דעואל** או **ציוה**, שניהם שווים 111. אך הרמז המובהק כאן הוא ש-111 הוא גם ערך מילוי האות **א: אלף**. דהיינו שבפרשת ויקרא יש **אלף** פסוקים.

ב. א זעירא והשם אהיה, שם הכתר

ה-א הזעירא של "ויקרא" היא ה-א הראשונה בחומש ויקרא. נתבונן באות ה-א הראשונה בכל אחד מהחומשים:

בְּרֵאשִׁית

וְאֵלָה

וַיִּקְרָא

וַיֹּדְבֶר הוֹי' אֵל

אֵלָה

והנה, סך מספר האותיות עד (ועד בכלל) ה-א שבכל החומשים (3 2 5 10 1) עולה **כא**,

כמנין שם **אהיה** (אם נחבר את ה-3 וה-2 של בראשית ושמות נקבל 5 5 10 1, צירוף של אותיות **אהיה**), שם הכתר (המכונה גם בשם פלא-אלף של הספירות) בקבלה, המתחיל באות א. נשים לב שבשלושת שמות העצם של הבורא ב"ה - אהיה יה הוי' - אין עוד א למעט ה-א הראשונה של אהיה. וכמו כן ראשי התבות של החומשים - **ב ו ו ו א** - גם הם עולים **כא** (סוד "אהיה אשר אהיה")!

בנוסף, ערך **כא** האותיות הללו - **ברא וא ויקרא וידבר הוי' א א** - עולה 777 והוא 21 פעמים 37, דהיינו שכל אות בממוצע שווה 37. הנו הערך הממוצע של שלש אותיות **אלף**, נמצא ש-777 שווה 7 פעמים **אלף**!

במספר קטן מספרי ערכי האותיות עד ועד בכלל האלף הוא 5, 7, 2, 6 ו-1 וסכומן עולה אף הוא 21 (לאחר שה' מגלה למשה רבינו את שמו "אהיה אשר אהיה" השם הקדוש "אהיה" מופיע עוד פעם אחת בלבד בכל התורה כולה, בהמשך אותו פסוק - "אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם" (שמות ג, יד).

ראינו אם כן 3 רמזים לשם אהיה כנגד 3 ההופעות של שם זה בתורה. שלש פעמים **אהיה** עולה שם **סג**, מילוי של שם הוי' - **יוד הי ואו הי** - שערך אותיות המילוי שלו עולה 37 הנ"ל. "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה" שווה 693 וכן 11 פעמים **סג** שהם 33 פעמים **אהיה**).

ג. א רבתי בשם אדם

האות א רבתי בתנ"ך היא האות הראשונה של ספר דברי הימים - "אֲדָם שֵׁת אָנוֹשׁ".

מִרְחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם".

והנה, 52 שווה **בהמה**, סוד "אָדָם וְבִהֶמָּה תוֹשִׁיעַ הוּי" (תהלים לו, ז) - "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַהוּי מִן הַבִּהֶמָּה וגו'" (ויקרא א, ב) וכן".

ה-ב רבתי של **בְּרֵאשִׁית** הוא סוד ה"בהמה רבה" שלפני האצילות (סוד האדם דתיקון), כמבואר בספר התניא. "**בהמה רבה**" שווה 259 שהוא 7 פעמים 37, **הבל** (הערך הממוצע של 7 אותיות "**בהמה רבה**"), סוד שבעת ההבלים של ספר קהלת - "הֶבֶל הַבָּלִים אָמַר קֵהֶלֶת הֶבֶל הַבָּלִים הֶכֶל הֶבֶל" (קהלת א, ב) - שבהם נברא העולם, כמבואר בקבלה. שלש האותיות הראשונות של התורה - **בְּרָא** של **בְּרֵאשִׁית** (שחזרות שוב כתבה השניה של התורה, "**בְּרֵאשִׁית בְּרָא**") הן ר"ת **בהמה רבה אדם** (בהיגוי האותיות, לא שומעים את האות א של "**בְּרֵאשִׁית**", היא בבחינת "חש", סוד אדם מלשון "לָךְ דְּמִיָּה תִהְיֶה" (תהלים סה, ב), וכמבואר במקום אחר שאדם וחוה הם סוד חש-מל, דומיה וחות דעת בדבור). נמצא שסוד "**בְּרֵאשִׁית**" הוא קודם "**בהמה רבה**" (שלפני האצילות דאדם כנ"ל) אחר כך **אדם** ואחר כך **שית**, לשון שת, בנו של אדם שממנו הושתת העולם - "אָדָם שֵׁת אֲנוֹשׁ".

והנה, "**בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱ-לֹהִים**", ויִקְרָא אֶל מִשְׁה", "**אָדָם שֵׁת אֲנוֹשׁ**" הכל עולה 2997 והוא 27 פעמים 111, **אלף** וכן, 2997 שווה 81 (**אנכי**) פעמים 37 (**הבל**, שרש נשמת משה רבינו, כמבואר בקבלה). 2997 גם שווה 3 פעמים 999 שווה "**בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱ-לֹהִים**".

ההופעה הראשונה של "אדם" במעשה בראשית היא "נִעְשָׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵינוּ". "נִעְשָׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵינוּ" ועוד "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַהוּי" ועוד **אָדָם** (של "אָדָם שֵׁת אֲנוֹשׁ") עולה 2164 והוא 4 פעמים **ישראל** (עליהם נאמר, "אתם קרויין 'אדם' ואין אומות

מוסבר בחסידות שאדם הראשון חטא בחטא הגאווה-הגדלות והרגיש את עצמו ליש ודבר נפרד בפני עצמו ושוזה ענין נפילתו באכילה מעץ הדעת, הרומז למודעות עצמית. תחושת הגדלות המדומה של אדם הראשון רמוזה באלף רבתי של "אדם" בפתיחת ספר דברי הימים. כדי לתקנו בא משה רבינו והמעיס וביטל עצמו עד כדי "וְנִחַנְנוּ מָה" (שמות טז, ז; שווה **אדם**, אדם דתיקון), ובטולו משתקף באלף זעירא של ויקרא - "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה". תיקון האדם בא בפירוש בפסוק השני של חומש ויקרא: "דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אִלֵּיהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַהוּי מִן הַבִּהֶמָּה מִן הַבֶּקֶר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרְבוּ אֶת קִרְבְּנֵיכֶם". מוסבר בחסידות שעל **האדם** (סוד שם **מה** בקבלה) להקריב-לקרב את ה**בהמה** שבו (סוד שם **בן**) לה'. והוא ענין העבודה של "תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'". עבודה זו רמוזה בשם "אדם" עצמו - **אדם** היינו **א-דם** - עצם האדם, ה-א שבו, מקריב-מקרב את **הדם** שלו, כח המדמה שלו (הנפש הבהמית והיצר הרע שלו) לה'.

ד. הבהמה רבה שלפני אדם

והנה, ערך 14 המלים שבין האות א זעירא של ויקרא והאות א של אדם בפסוק השני - "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר הוּי אֶלֹו מֵאֵהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר. דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אִלֵּיהֶם אָדָם וגו'" - הוא 2701, 73 (**חכמה**, **כח מה**) במשולש, שהוא ערך הפסוק הראשון של התורה: "**בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱ-לֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ**" ("**בְּרֵאשִׁית**" בתרגום ירושלמי: "בְּחֹכְמָא"). והנה, ב-14 המלים הנ"ל יש 52 אותיות (והסימן: **בן דוד**), המבנה המדויק של הפסוק השני של התורה: "וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וְבָהּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱ-לֹהִים

העולם קרויין 'אדם').

והנה, בכל המלים הללו יש **אדם** אותיות, דוגמא יפה של יחס עצמי בין הענין ובין מספר האותיות. 45 אותיות ניתן לצייר בצורת המשולש של 9, כך:

נ

ע ש

ה א ד

ם ב צ ל

מ נ ו כ ד

מ ו ת נ ו א

ד ם כ י י ק ר

י ב מ כ ם ק ר ב

ן ל י ה ו ה א ד ם

כאשר מצטייר לנו פסוק במבנה המיוחד שלו על פי חכמת החשבון, מן הראוי להתבונן במבנה הסימטרי ולזהות בו תופעות חדשות המתגלות בזכות הצורה המיוחדת.

במקרה שלפנינו נתבונן במשולש הפנימי המורכב משש אותיות:

ו

ת נ

כ י י

ערך המשולש הפנימי המשקף את פנימיותה של הצורה שווה 496 או **מלכות** (וכן **אברהם אברהם** כמבואר במקום אחר). והנה, כאשר נוסיף את המשולש הפנימי לערך **אדם**, כלומר "**מלכות אדם**" יעלה הכל **ישראל**, כנ"ל ש"ישראל [הם] שקרויין אדם" ולהם נתנה המלכות על מין האדם החל מאברהם אבינו אותו הכתירו העמים בזמנו למלך עליהם (בראשית יד, יז ורש"י שם, "שהשוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלקים ולקצין"), על מנת שיביאו את העולם להכרה במלכות ה'. נתבונן כעת בשאר האותיות שמסביב

למשולש הפנימי:

נ

ע ש

ה א ד

ם ב צ ל

מ נ כ ד

מ ו ו א

ד ם ק ר

י ב מ כ ם ק ר ב

ן ל י ה ו ה א ד ם

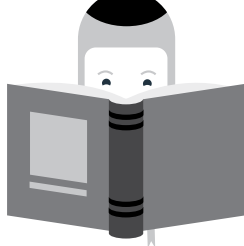
טל אותיות המשולש מסביב עולות 1668

והוא 6 פעמים **אור הגנוז** (כנגד 6 הצירופים של המלה **אור**). **אור הגנוז** הוא סוד ישראל בעולם (והוא גנוז בתורה - "ישראל ואורייתא כולא חד") ומתגלה לצדיקים ("ועמך כולם צדיקים") לעתיד לבוא (והיינו, בכל דור ודור, כפירוש הבעש"ט).

והנה, **אור הגנוז** ועוד **ישראל** שווה 819, סכום הרבועים (הפירמידה) של המספרים מ-1 עד 13 (**אחד**) והערך של **אחדות פשוטה** ועוד. 819 הוא גם הערך של "**דוד מלך ישראל חי וקים**", החיבור העיקרי בין ישראל למלכות. ומשמע שרק **דוד מלך חי וקים** שווה **אור הגנוז**, והוא בבחינת ניצוץ המשיח הגנוז בתוך כל אחד ואחד שכאשר מתגלה בכל **ישראל** מגלה את **האחדות פשוטה** של הבורא יתברך.

ה. אבן החן של האלף בית

אלף שווה "**אבן חן**" - בספר יצירה כל אות מכונה "אבן", והאות הראשונה של האלף-בית, **אלף** - "**אָבֶן מְאֻסוּ הַבּוֹנִים הַיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה**" (תהלים קיח, כב). היא ה"**אבן חן**". "**לראש פנה**" שווה 666 שהוא 6 פעמים-צירופי **אלף**. והנה, "**אָבֶן מְאֻסוּ הַבּוֹנִים הַיְתָה**" שווה 693 ערך **וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה**!

עמוד העבודה

המדור לילדים

ולכן הוא כולל את קיום כל תנאי ג' המצוות. מהו עמוד העבודה? האם 'עבודת השם' אינה למוד התורה וקיום מצוות? לאיזו עבודה נוספת מתכננת המשנה?

בדרך כלל עבודה היא פעולה הכרוכה במאמץ גופני, כמו להרים ספסל כבד או כמו עבודת האדמה של החקלאי בשדה. מהו הדבר הכבד שעלינו להרים אליו מתכננים חז"ל? נחשתם נכון, הגוף המגשם. צריך להרים אותו מלמטה. הוא שקוע בגשמיית העולם ועלינו לחלץ אותו משם ולקרב אותו למעלה, לה'.

למשל, לקום בבקר מהמטה החמה ולרוץ בזריזות לתפלה או לותר לחבר בתור לאומנה קשה לי לפעמים לפחות כמו להרים שק של חמש טון. אבל רגע, אלו שוב דגמאות לקיום מצוות, וזה הרי שיך לעמוד גמילות החסדים. אז מהו עמוד העבודה?

אותר האזר מן ההנהגה

ובכן, 'עבודה' היא עבודת הקרפנות במקדש, וכך היא גם מכנה בתורה (גם תפלה נקראת עבודה, אבל עליה נדבר בפעם אחרת). האדם מגיע עם בהמה לשערי המקדש ומוסר אותה לידי הכהן

"מה עושים עם הפראות של כנה ו?" המנהל בשיבת המורים נשמע מטורד, "הם לא מפסיקים להשתולל, ועוד שבוע פורים..." "לי דוקא יש רעיון", נשמע קולו של הרב דוד, "נטייל עליהם את האחריות. אם יארגנו הם את ארועי הפורים – תראו הפקה ברמה אחרת." "הם? מה הקשר ביניהם לארגון וסדר?" נשמעו קולות בצות.

"אתם כנראה לא מכירים אותם. כשהפרא הופך להיות אדם הוא עושה הכי טוב את הסדר בבגלגל..."

מזל טוב! בשעה טובה התחלנו את חמש ויקרא! שמו הנוסף של החמש הוא 'תורת כהנים', על שם עבודת הקרפנות הנעשית על ידם בבית המקדש. על עבודת קדש זו רצייתי שנדבר הפעם.

ועל העבודה

כלכם מכירים בעל פה את המשנה שבתחלת מסכת אבות? "על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים". עמוד התורה הוא הלמוד בה יומם ולילה, זה ברור. העמוד השלישי, גמילות החסדים, כולל את כל הפעולות שאני עושה במו ידי,

המדור מוקדש לזכות:

הח"ל בצבאות ה' שמואל מרדכי ש' ארנברג לרגל יום ההולדת - ט' אדר ב

אֶלָּא שְׁאֲצִלָּהּ הוּא עוֹמֵד בְּאוֹתוֹ קוֹ הַגְּבִיָּה
שֶׁל הַלֵּב וְשֶׁל אֲבְרֵי הָעֶפּוֹל, וְזֶה אוֹמֵר
לִי שְׂאִין מִי שְׁמִפְקֶח וַיֹּאמֶר לָהּ כִּי־צַד
לְהַתְנַהֵּג. הִיא פּוֹעֶלֶת לָפִי מָה שְׁטוֹב
לָהּ כָּאֵן וְעִכְשָׁיו. כִּפִּי שֶׁהִיא מַעֲפֶלֶת אֶת
הָאֶכֶל בְּצוּרָה אוֹטוֹמָטִית מִבְּלִי לַחֲשׁב עַל
כֶּה, כֶּה, כֶּה פּוֹעֵלִים גַּם הַמֶּלֶךְ וְהַלֵּב שֶׁלָּהּ. אֲגַב,
כְּדִי לֶאֱכֹל הִיא תִּמְיֵד תִּתְקַרֵּב אֶל הָאֶכֶל,
אֵף פַּעַם לֹא תִקְרַב אֶת הָאֶכֶל אֵלֶיהָ.

הָאֶדָם וְהַבְּהֵמָה שֶׁבְּתוֹכִי

הָאֵם כָּל מִי שֶׁהוֹלֵךְ עַל שְׁתֵּי רַגְלָיִם
מִתְנַהֵג בְּהִכָּרֵחַ כְּמוֹ אָדָם? הַלּוֹאִי. מִכִּירִים
אֶת הַבְּדִיחָה עַל מִסְעֶדֶת הַמִּנְמָסִים,
שֶׁבִּרְגַע שֶׁכָּבָה בָּהּ הָאוֹר נִנְעָצוּ תוֹךְ שְׁלֹשׁ
שָׁנִיּוֹת כָּל הַמְּזֻלְגוֹת בְּמָנָה הָעֵקֶרֶת? זֶה
דְּגֻמָּה לְאָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכּוֹ בְּהֵמָה נִסְתָּרֶת,
וְכֶה הוּא הַמַּצָּב אֲצֵל כָּל אֶחָד מֵאַתְנָּו, מִי
יֹתֵר וּמִי פָחוֹת. אֲזִי לֹא מִסְפִּיק רַק לָלֶכֶת
עַל שְׁתֵּי רַגְלָיִם, צָרִיךְ גַּם לִהְיוֹת אָדָם. אַתֶּם
יֹדְעִים, גַּם הַקּוֹף הוֹלֵךְ עַל שְׁתֵּי רַגְלָיִם...

זֶה הִיָּתָה הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, הַבְּהֵמָה
שֶׁבְּתוֹכִי. וּמִיָּהוּ הָאָדָם? נָכוֹן, הָאָדָם הוּא
הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית שֶׁבְּתוֹכִי, זֶה שְׁמוֹשֶׁכֶת
אוֹתִי כִּלְפֵי מַעֲלָה, שְׁגוּרָמֶת לִי לַעֲמֹד
זָקוּף וְלַהֲבִיט לַשָּׁמַיִם. אָדָם מְזִכִּיר בְּשִׁמוֹ
שְׁתֵּי מַלְאִכִּים שׁוֹנוֹת – אֲדָמָה וְדָמִיוֹן. מָה
הַקָּשֶׁר בֵּינֵיהֶן? הָאָדָם נִבְרָא מֵהָאֲדָמָה,
מִהַקְרָקַע עָלֶיהָ הוּא נִצָּב וְעוֹמֵד, אֲבָל
הוּא שׁוֹאֵף לַמַּעֲלָה, לִהְיוֹת דּוֹמָה לָהּ.
כָּעֵת, לְאַחַר הַהִכָּרוֹת שֶׁעָשִׂינוּ עִם

לְהִקְרָבָה. אֵיזָה קִשִּׁי יֵשׁ בְּעִבּוּדָה זֶה? בּוֹאִי
נִתְחִיל אֶת הַתְּהַלִּיף מֵהַתְּחִלָּה. עוֹד לִפְנֵי
הַמְּסִירָה לִכְתֹּן עַל הַבְּעָלִים לְבַצֵּעַ פְּעֻלָּה
חֲשׂוּבָה – סְמִיכָה. הָאָדָם סוֹמֵךְ בְּשְׁתֵּי יָדָיו
עַל הַבְּהֵמָה וְנִשְׁעָן עַל רֹאשָׁהּ בְּכָל כָּחוֹ.
מָה מְשַׁמְעוּתָהּ שֶׁל פְּעֻלָּה זֶה? הָאָדָם כָּאֵלּוּ
אוֹמֵר לַבְּהֵמָה "לִכִּי בְּמִקוֹמִי, תִּיצְגִי אוֹתִי".
מִיָּהוּ אוֹתָהּ בְּהֵמָה? לָמָּה שֶׁהִיא תִּיצַג
אוֹתִי? בְּחִסְדֵּיּוֹת מְסַבֵּר שֶׁהַבְּהֵמָה הִיא
בְּעֵצֶם הַבְּהֵמָה שֶׁבְּתוֹכִי, הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
זֶה שְׁרוּצָה לְהַתְנַהֵּג בְּטִבְעִיּוֹת, בְּלִי שְׂאֵף
אֶחָד יֹאמֶר לָהּ מָה לַעֲשׂוֹת. רְאִיתֶם פַּעַם
פָּרָה הוֹלֶכֶת עַל שְׁתֵּי רַגְלָיִם? הָאָדָם
הוּא הַיָּצוֹר הַכְּמַעֵט יָחִיד שֶׁעוֹמֵד בְּצוּרָה
זָקוּפָה, בְּעוֹד רַב בְּעָלֵי הַחַיִּים הוֹלְכִים
עַל אַרְבָּע. הַמִּיָּחָד בְּצוּרָה הַזָּקוּפָה הוּא
שֶׁהָרֹאשׁ תִּמְיֵד נִמְצָא לְמַעַלָּה וּמִשָּׁם
מִשְׁקִיף לוֹ עַל הַגּוֹף שֶׁלְמַטָּה.

הָעֲמִידָה הַזָּקוּפָה מְזַכֵּרָה לִי אֶת
הַטִּיסָה הָאַחֲרוֹנָה לְרַבִּי. הַתְּפִלָּאֲתִי אֵיךְ
יֹדֵעַ הַטִּיסַּ שְׁמִמְרִיא לֹא לִפְגַע בְּמָטוֹס
שֶׁהִרְגַע נִחַת? הַתְּשׁוּבָה בְּרוּרָה: בְּשִׂידָה
הַתְּעוּפָה מִתְנַשֵּׂא לַגִּבָּה מְגַדֵּל הַפִּקּוּחַ וּבוֹ
צִוֹת פִּקּוּחִים שֶׁמְכַנּוֹן אֶת תְּנוּעַת הַמְּטוֹסִים.
אֵף טִיסַּ לֹא מְמַרִיא וְלֹא נוֹחַת לִפְנֵי שֶׁקִּבֵּל
אֲשׁוּר מִמְּגַדֵּל הַפִּקּוּחַ. עֲמִידָה זָקוּפָה
עִם הָרֹאשׁ לְמַעַלָּה הִיא מְגַדֵּל הַפִּקּוּחַ
שֶׁל הַגּוֹף, שֶׁמְזַכֵּר לוֹ לֶאֱנֹחֵנוּ טִיסִים
וּמְזַהֵר אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַסְּכָנוֹת. בְּסִפֵּר הַתִּנְיָא
נִקְרָא מְגַדֵּל הַפִּקּוּחַ "מַחַ שְׁלִיט עַל הַלֵּב".
וְמָה עִם הַבְּהֵמָה? גַּם לָהּ יֵשׁ רֹאשׁ,

אוי ואבוי, עד עכשיו נשאר שם הרים השורף... אז מה נעים ברים הזה?

זהו הפלא! דוקא את הרים השורף הזה מבקש ה' יתברך להרים. הרים השורף הוא בעצם המאמץ של האדם להשתלט על הבהמה שבו ולרתם אותה לקדשה. עבודה זו נקראת **אתכפיא**. אני מותר על הנאה חולפת לסובת רצון ה'. כפאשר מצליח יהודי גם להליב את הבהמה להצטרף אליו זהו כבר אתגר יותר גדול. זו כבר עבודת **אתהפכא**. עבור ה' יתברך שתי עבודות אלו הן ריח נפלא ביותר, "ריח ניחוח", ריח של יהודי ש'שורף' על ה'!

אתכפיא ואתהפכא בונים את העמוד השני, עמוד העבודה - המאמץ שלנו לעלות מלמטה למעלה, המלוה גם את למוד התורה וגם את קיום המצוות. את בית המקדש אנו מתחילים לבנות מהלב, וכן כבר מהיום נוכל להקריב בו קרבנות. שבת שלום ומברך! **רבי**

האדם ועם הבהמה שבנו, נחזר לבית המקדש, לאדם המביא את הבהמה. לא מספיק להיות אדם - ללמוד תורה ולקיים מצוות - צריך גם לדאג לבהמה שבתוכנו. אי אפשר לתת לה לרעות סתם כן בחוץ. האדם צריך לטפל בה, לרסן אותה ובעקר - להשתמש בה לקדשה. לשם כך הוא מעלה אותה לבית המקדש.

להשרא ה'

ומה עושים שם לבהמה? שורפים את בשרה על אש המערכה של המזבח. איזה ריח לדעתכם עולה ממנה? האם ריח נעים? אני לא מתכוון לריח הצלי העולה מהכנפים במנגל שבחניון הקיץ. ממנו דוקא עולה ריח טוב. אני מדבר על ריח של בשר שורף. לפני שבוש בקשה ממני אמא לכבות את האש במטבח כדי שתוכל לנוח למשך חצי שעה. ומה אתם חושבים קרה באותה חצי שעה?

שאלת השבוע:

מהי המשמעות אצלי לכן שהאדם מביא את הבהמה להקרבה במקדש?

בין הפותרים נכונה יגרלו 2 חבילות של משחק החשיבה 'ספקטרה'.

תשובות יש לשלח לדא"ל maosime@gmail.com או בטלפון 079-9211452

עד יום ב' הקרוב. הזוכה משבוע שעבר: שניאור זלמן הכהן שפירא מירושלים

פרסים בחסות:

צעצועי רזנפלד

יפו 34 ירושלים | טלפקס 02-6240854

"עשה לך רב" – והסתלק מן הספק", כך מצווים חז"ל

במסכת אבות. בבואנו לבחור רב על פיו יונהג הבית היהודי-חסידי, עלינו לבחון את אופיו של הבית ואת קו הפסיקה הנדרש כדי לרומם את יושביו, דבר המעורר אצל יהודי עובד ה' התבוננות בטיבם ומשקלם של הלכות, מנהגים, חומרות והידורים.

בתשובה מאלפת ויסודית פותח בפנינו הרב גינזבורג צ'הר למשמעות הפסיקה המקילה מול המחמירה, כשתוך כדי הדברים מתבארים לנו סוגי הנשמות מארבעת עולמות אצילות-בריא-יצירה-עשיה והעבודה השייכת ונדרשת לכל אחת מהן. החל מקידוש החומר, דרך עבודת האתכפיא וכלה ב"מנהג ישראל" תורה והמחויבות למנהגי העדה אליה אדם משתייך, תוך הבחנה בין הנהגות קהילתיות-קולקטיביות להידורים פרטיים שצריכים להתאים לאדם לפי מקומו.

מחד, ירדת הדורות מפחיתה את כח עבודת ה' המאומצת של האדם הפרטי (וממילא את היחודיות והרב-גוניות של עבודה כזו). אך מאידך, דווקא **החומרות** ה'המוניות' – חומרות נטולות עבודה הפנימית המאומצת, המתאימות לנשמות ההמון מעולם העשיה – מעוררות את מדת "**רחום**" על כלל ישראל והן-הן שעתידות להיות **חמורו** של משיח.

מעונין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה**?

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**

לפניות בנושא העלון: **052-4295164**

pnimi.org.il